

GRZECH (6713) sb m

-é- (317), -e- (106); -é- *OrzQuin* (11), *KochTr*, *KochFr*, *KochMRot* (2), *PudlFr*, *GórnTroas*, *KochFrag* (2), *OrzJan* (3), *WyprPl*, *SiebRozmyśl* (30), *GoslCast* (2); -e- *OpecŻywPrzedm*, *KochPieś*, *KochCzJan*; -é- : -e- *OpecŻyw* (55 : 56), *MurzHist* (44 : 12), *MurzNT* (17 : 1), *Mącz* (8 : 26) *BiałKat* (97 : 3), *KochPs* (21 : 1), *ZawJeft* (12 : 3), *SarnStat* (8 : 1).

sg N grzech (657). ◇ G grzechu (1081 + 1 popr), grzécha (7); -u : -a *PatKaz II* (47 + 1 popr : 5), *PatKaz III* (24 : 2). ◇ D grzechowi (81), grzechu (20); -u *OpecŻyw*, *PatKaz I*, *PatKaz III* (2), *SeklWyzn*, *SeklKat* (3), *BielKom*, *BielKron* (3), *BiałKat*, *GrabowSet*; -owi : -u *WróbŻołt* (2 : 1), *LubPs* (5 : 1), *BiałKaz* (5 : 1), *WujJud* (9 : 1), *SkarŻyw* (4 : 2). ◇ A grzech (842). ◇ I grzéchem (303); -em (15), -(e)m (288). ◇ L grzechu (213). ◇ V grzechu (1). ◇ pl N grzechy (323). ◇ G grzechów (1591); -ów (49), -ow (44), -(o)w (1498); -ów *Mącz* (3), *BiałKat* (23), *KochPieś*, *Zaw Jeft* (3), *OrzJan* (2), *SarnStat* (2); -ów : -ow *OpecŻyw* (1 : 26), *MurzHist* (2 : 11), *MurzNT* (2 : 5), *KochPs* (4 : 1), *SiebRozmyśl* (6 : 1). ◇ D grzechóm (96), grzechum (1) *MurzHist*; -óm (2) *Mącz*, *BiałKat*; -om *OpecŻyw* (2), -(o)m (92). ◇ A grzechy (1230). ◇ I grzechy (54), grzechami (53); -y *BierRaj*, *PowUrb* (3), *OpecŻyw* (3), *BielŻyw*, *WróbŻołt* (2), *LibLeg*, *RejPs*, *SeklKat* (2), *RejKup*, *HistAl*, *KromRozm I* (3), *KromRozm II*, *LubPs* (4), *KrowObr*, *Leop* (2), *BibRadz*, *BielKron*, *Mącz*, *HistRzym* (2), *RejPos* (6), *BiałKat*, *KuczbKat* (4), *KochPs*, *GrabowSet* (2); -ami *MurzHist*, *CzechRozm* (3), *KarnNap*, *ReszPrz*, *GórnRozm* (2), *GrochKal*, *LatHar* (11), *SiebRozmyśl* (3), *WysKaz* (2), *SkarKaz* (5), *VotSzl*, *SkarKazSej* (3); -y : -ami *SarnUzn* (1 : 1), *WujJud* (1 : 5), *WujJudConf* (1 : 1), *SkarŻyw* (1 : 7), *ArtKanc* (3 : 1), *WujNT* (1 : 4). ◇ L grzechach (135), grzech(o)ch (23), grzészech (1); -och *BierEz*, *PatKaz I*, *KromRozm III*, *BielKom*, *RejFig*, *RejAp* (2), *BudBib*, *BudNT* (2); -ach : -(o)ch : -ech *OpecŻyw* (2 : - : 1), *LubPs* (4 : 2 : -), *BibRadz* (1 : 6 : -), *RejPos* (3 : 5 : -); ~ -ach (88), -äch (38), -(a)ch (9); -ach *OpecŻyw* (2), *BibRadz*, *Mącz*, *BiałKat*, *CzechRozm* (4), *SkarJedn*, *ReszHoz*, *ReszList*, *ArtKanc*, *GrabowSet* (2), *WujNT* (18), *PowodPr*, *SkarKaz* (6), *SkarKazSej* (2), *SzarzRyt*; -äch *KromRozm I* (2), *LubPs* (4), *RejPos* (3), *RejPosWiecz*², *GrzegŚm*; -ach : -äch *KrowObr* (2 : 6), *Leop* (2 : 10), *BielKron* (1 : 1), *HistRzym* (8 : 2), *KuczbKat* (2 : 2), *WujJud* (3 : 1), *KarnNap* (1 : 2), *SkarŻyw* (17 : 2), *LatHar* (9 : 1). ◇ V grzechy (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Świadome i dobrowolne przekroczenie przepisów religijnych, w religii chrześcijańskiej przykazania bożego i kościelnego (też przekroczenie przepisów prawnych i norm etyki świeckiej, jeżeli są one zbieżne z nakazami religijnymi); *peccatum* *Mymer*¹, *BartBydg*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *vitium* *Murm*, *Mącz*, *Cn*; *delictum* *Mącz*, *Calag*, *Calep*; *crimen* *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *erratum* *Mącz*, *Calep*; *admissum*, *commisum*, *noxa*, *piaculum* *Mącz*, *Cn*; *culpa*, *error*, *morbus animi*, *prave factum* *Mącz*; *fraus*, *labes*, *peccamen* *Cn* (6700) : O myli panye wyączłlec yeft myłofyerdzye twoye nyzly grzechi moye *BierRaj* 18v, 23; a boya fzye. yłz dla grzechow mogych. bąda potąpyon *PowUrb* +, +v, +2, +3v; *BierEz* R3v; a w tym lie ijch wielká zrada vkazuie/ ijże chtząt niewinného vmorzyt/ chcieli fwoy grzech na Piláta obrocitz *OpecŻyw* 119, 37, 37v, 43v, 45v, 46 (15); przykład tego w fwięté Cecyli/ ktoráż tako byla fwe ferce napelnila/ ij żadny grzech miełta w niey mietz niemogl *OpecŻywPrzedm* C3v; dla czczy pana boga zadney owłzeky gdy ogrzechoch mouyą nychczą czynycz pamyątky *PatKaz I* 10v, 6, 7v, 10, 11, 15

(12); nyem fyą łąy przepańczy to czuńz (przepańczy) grzechu ya yełtem mouy panna marya *PatKaz II* 25, 25, 25v [2 r.], 55, 56, 57v (11); ta gołąbycza przełz zolczy (a) gorzkończy była maryą która nyetknała fyą łmrodu a yadu grzecha kozdego *PatKaz III* 100v, 88v [2 r.], 91, 91v [2 r.], 99, 105 (18); *Mymer*¹ 35v; *BartBydg* 4b [2 r.]; *TarDuch* C5v, Ev, E3v; *BielŻyw* 143; bowiem złe rozmawianie iełt iawna droga ku grzechom *BielŻywGlab nlb* 12, nlb 11; *BierRozm* 10; á będę rozmyślał o grzechu moim. *WróbŻołt* 37/19, C5v [2 r.], C6 [2 r.], 10/6, D6 [2 r.], I8 (28); *LibLeg* 11/166, 168v; *RejPs* 57, 61v, 95v, 138, 193v, 197v; Ale kto tego darv bożego niema/ lekarłtwo ma przyiać/ przeciw grzechv / ktore vkazał S. Paweł 1.Corin. 7. *SeklWyzn* f3, Bv, c3v, D [2 r.], d2, f3; *RejJóz* D5, F7, F7v; zeby to grzech bił/ nie mogł czy by nas pan Bog ynaczye złowyc iedno natim grzechu *SeklKat* K3v, E2v, F, G3, G3v [3 r.], K2 (39); *RejKup* d6, h7v [2 r.], h8 [2 r.], i4, 15v (22); *RejKupSekl* a7v; *HistAl* B3v; *KromRozm I* E2v, Hv [4 r.], H2 [2 r.], [H3], H4 [2 r.], M2, O2v; Nacz Jan powyedział Thełz czy y nyedowyarłthwo yełth grzech. *LibMal* 1554/188v; aby nám pán frogość fwoię przeciwko grzechum nałzym/ nowemi co rás przykłady okazował. *MurzHist* Bv, B4v, D3v, F, Fv, F2 (12); *MurzNT* A4, 18v; Y czárt ci nye vtrácił zá grzechem onego ołtrego á wyłokyego rozumu *KromRozm II* p, k2v, m3v; *KromRozm III* B4, B8, D5v, M4v; *Diar* 34; *MrowPieś* A3v, A4v; *BielKom* Dv, D4, D5v; Przyczyna złey nádzyeye á rołpáczy/ łumnienie grzechem łtrapyone. *LubPs* B5v *marg*, B5 *marg*, B5v *marg*, Cv *marg*, D *marg*, D2 *marg* (47); racz mię karać łalkę łwá dać/ grzechow więcej niewłpominać *SeklPieś* 20, 18v, 31v, 32; Zakon tzemu grzechy odkrywa. *KrowObr* 44 *marg* [*idem* Vu3v]; Aprzełto Ewángelia Święta in łumma/ nic inłzego włobie nie zámyka/ iedno iż pan Iezus Kryłtus dla grzechow nałzych vmárl *KrowObr* 45v; Bráćie: Nie dotykay łie/ niekołztuy/ nierułzay/ grzech? *KrowObr* 83, 26, 43v, 49, 59v, 62 (36); *RejWiz* 55, 93, 95v, 136 *marg*, 141 [4 r.] (13); *Leop Lev* 24/15, *Num* 32/23, *Iudic* 20/3, 6, 3.*Reg* 14 *arg* (45); *OrzList* b3v, cv, c2 [2 r.]; Táć wielkie dochody łwe wydawa Krolom/ ktoreł ty połtánowił nád námi dla grzechow nałzych *BibRadz* 2.*Esdr* 9/37, *6v [2 r.], I 2c *marg*, d *marg*, 3a *marg*, *Gen* 4/7 (52); przed grzechem Adám z Ewą w wielkim pokoiu miełzkáli/ iedno zgrzełzyli hnet náłtála woyná. *OrzRozm* Q4v, Q4v [2 r.], Tv; Obaczywłzy Adam grzech łwoy/ ktorym obrałził Pána łwoiego [...] vłtáwił łobie cięłzkie pokuty y z żoną *BielKron* 3; Też niewiałty ich częłtokroć chodzą do rzeki łtrzáłaiąc s podołká grzechy do wody/ áby precz płynęły. *BielKron* 465, 1v, 3, 4, 36v, 38v (30); *KwiatKsiąż* Dv, D4v; Levatio vitiorum Złózenie/ przełtanie od grzechów. *Mącz* 190a, 418d; tákże iáko y my teraz przepowiádamy/ prze tákowéż grzechy/ vpadek Królełtwá Połłkiego *OrzQuin* Z3v, Ov, P2v; *Prot* D; gdiż Pan Kriłtus podobny nam był we włzythkim okrom grzechu *SarnUzn* B7, Dv, H2; *RejAp* 15v, 31v, 44v, 45 [2 r.], 46 (15); Ale dałby to pan Bog/ zeby dziłiefyzy náłzy pánowie/ do tákowych grzechow/ ták wielkie záłię cnoty przyłaczáli *Górndworz* Ee6v, Q2v, Y, Ff4, Ff4v; bo każeli káznodzieiá ná grzechy pánow wielkich/ ábo przełožonych/ thedy mu będą grozić *HistRzym* 51; ná známię tey háńby á pámiátki kłáde przed nię ná káždy dzień onę głowę/ áby włpominała ná grzech ktory vczyłniła [!]. *HistRzym* 53, 29v, 40, 40v, 47v [3 r.], 50v (36); A thák iáko wylzłzey powiedziano iełt/ iż cożkołwiek nie iełt z wiáry/ to iełt grzech. A grzech nikogo vłpráwiedliwić nie może. *RejPos* 130v; Iáko nam Pan opowiedáć raczy grzech náłz w ołobie ludzi trędowátych *RejPos* 212 *marg*, 4 [2 r.], 10, 19, 49 [2 r.], 49v [3 r.] (129); *RejPosWiecz*² 93v [2 r.]; *RejPosWiecz*³ 98 [11 r.], 98v [2 r.]; Otóz Zakón dan był/ áby grzech vkázował *BiałKat* 23v, 23v [2 r.], 36, 61, 76, 88v

(30); Ciałość vmárle iest dla grzechu/ ále Duch iestci żywoth dla ípráwiidliwości [!] *GrzegŚm* 18, A3, 15, 20, 43, 50, 52, 53 [2 r.]; Bo gdyż káždy ná Krzcie vmiera grzechowi/ á nowy ípoľob życia y kárności przymuie *KuczbKat* 135; thedyć z tąd pochodzi/ iż ludzie pokutuiący wśyřtki grzechy z oľobná/ Káplanom przy Spowiedzi máią oznáymiác. *KuczbKat* 210, 85, 90, 135 [2 r.], 155, 195 (35); Widziř iż iáwnie Bog niechce być przyczýną grzechu twoiego *RejZwierc* 5v; Zazdrość dyabelłki grzech. *RejZwierc* 57 marg [*idem* Bbb3] A6v, 5v, 34v, 43 [2 r.], 47v (23); Grzech/ powiáda/ iest wola álbo chuć zátřimánia álbo dořtápienia tey rzeczy/ ktorey ípráwiidliwość zákázue *WujJud* 63v, kt, A8, B5, 42, 48 (71); *WujJudConf* 63, 64v, 77, 83, 87, 90, 175v; *RejPosRozpr* b3v, c; *RejPosWstaw* [21³]v; *BudBib Gen* 41/9, *Deut* 21/22, *1.Reg* 12/19, 13/1, *3.Reg* 8/35 (26); Ale iedno z drugiego się vrodziło/ to iest/ z grzechu vrodziła się śmierzć bo z przyczýni grzechu/ przyřłá śmierzć. *BiałKaz* A4, A4, A4v [5 r.], B [2 r.], B2 [2 r.], B2v [2 r.] (20); *BudNT Rom* 5/20, 21, 6/2, 7, 7/22 (13); Ale gdy fie ludzie od zľości niepowsćiągáli/ owřzem/ iáko pijány w błoto gľębiey w grzechy brnęli *CzechRozm* 89, 23, 27, 39v, 58, 59 [3 r.] (55); przez ktorego Bogá przenořeni bywamy/ z grzechu do ípráwiidliwości *KarnNap* B2, B2, B2v, B4, C2, C3v, D, F; Co iegli grzeřą ci/ ktorzi zmyřłáią cżego niemářz/ ábo ktorzi ochyľáią co iest/ coř oni/ ktorzi fářřywie winę fwoię ná drugiego wkłádáią/ grzech do grzechu przymnařáiąc? *ModrzBaz* 64v, 28v [2 r.], 37, 64v, 73v, 127v; Moyby grzech był/ gdybych ia to pľowác dopuřcił/ co fię ná Niceńřkim Synodzie ná rzád kořciółá wřzytkięgo [!]/ z Duchá Bożego pořtánowiło. *SkarJedn* 188, 6, 132 [2 r.], 193, 207, 248 (12); Kto grzeřów řwoich liczbę wiedzćć może? *KochPs* 27, 52, 55, 58, 76 [2 r.], 77 [2 r.], 179; Bo řławiác řwięte Boże/ grzechow teř ich wypowiádywác niezániechamy *SkarŻyw* 440, A3v, A5v, 2, 4, 28 (137); *MWilkhist* F4 [2 r.]; *StryjKron* 161; A czyli fię y to ták řucho zmiele temu/ coby y Káiná brátoboycę/ tuľáiącego fię dla grzechu po řwiećie/ zámordował? *CzechEp* 59, 30, 50, 61, 63, 141 [2 r.] (18); *CzechEpPORz* **4, *; *NiemObr* 114, 150; Smiaľby fie Borzuy/ lecz mu nie do řmiechu/ Nie każe řwiętych wľpominác/ dla grzechu. *KochSz* B4; *KochMRot* Bv, B3v; Lutherus i Káľwinus vczá przećiw prawđřiwemu kořciółowi chrzeřćijáńřkiemu/ iż lud Boży záwřze iest grzeřami zeřřpecony *ReszPrz* 88, 49, 51, 52; *ReszHoz* 122, 130; *ReszList* 146, 151, 152; A mychmy řłyřzeli dawną przypowieřć/ iż grzech iest zľy/ Kořciół řtáry/ á dyabeľ niecnotá/ mogľby Kořciół gwałtem obáľić á potľuc nas wřzyřtkich. *WerGořc* 230, 204, 209, 254, 255; *WerKaz* 283, 285, 298, 303 [2 r.]; *WisznTr* 22; *BielSjem* 17; Być był do nas nie przyřzedł/ nigdyby był nie wyřzedł/ nędzny człowiek z grzechu *ArtKanc* C6, A14v, A15, D17v, D19, E20 (30); A co wřetřza/ te hániebne grzechy ilekořć nie odořřą kařni/ tylekořć kłádą cięřzar pomřłty Bożey ná wřzyřtkę Koronę *GórnRozm* D, A2, B4v, D3, G3v [2 r.], M2v [3 r.], M3 [3 r.], M4v; Bóg nie przyymuie řľubu z grzeřem zľáczonęgo. *ZawJeřt* 33, 18, 22, 34 [3 r.], 35, 39 [2 r.], 42; *Calep* 765b; *Phil* Q2; *GórnTroas* 70; Przekľęty dzień/ w ktorym fię grzech we mnie poiáwił *GrabowSet* A4v, A4v [2 r.], B, B2, B3, B3v (31); Day byřmy fie y řámi odořwili/ Grzeř porzućiwřzy/ w niewinnořci žili. *KochFrag* 29, 24; *OrzJan* 27, 104; Miey řumnienie iáko xięgi iákie/ y piřz ná nim dzienne grzechy. *LatHar* 4, +++2, 4, 14, 55, 68 (84); Otořz duřze cnotľiwe w Niebo fię wracáią/ A grzeřem ořřpecone w ćiemnořćáich zořtáią. *KołakCath* B4v, B4 [3 r.]; Ták fię prowadzić dáią grzechowi mářnemu/ Iáko Woľ ná zábićie *KołakSzcześł* A4; *RybGęřli* D2; *SiebRozmyřł* D2, D4v, E2v [2 r.], E3 [2 r.], F, K; Nie Bog ále řzátan grzechu iest przyczýną. *WujNT* 55 marg; Lecz w nich

bywa przypominanie grzechow ná káždy rok. *WujNT Hebr* 10/3, *przedm* 24 [2 r.], 27, s. 16, 21, 31 (176); Boiaźń Boża wypáda grzech. *WysKaz* 4, 12, 15, 16 [5 r.], 17 [7 r.], 18 [2 r.] (21); A w tym nie ma mi nikt zazdrościć, bo to ieſt *viliū naturarum* grzech, Zazdrość. *SarnStat* *7v, 186, 240; Nádańia Bogu poſlubione hámovác iáki grzech. *PowodPr* 49 *marg*, 10, 11 *marg*, 49 *marg*, 61, 66, 75 *marg*, 76 *marg*; Gniewam ſię nád złemi ná pokoy ich pátrząc/ y ledwiem ſię nie poſliznął do grzechu tym ſię obrażáiąc/ iż ich Pan Bog nie karze. *SkarKaz* 3a,)(2v, 3b [2 r.], 119a, 120a, b (63); *VotSzl* A2, B2, D3; Nie ná ſzczeſcie przeciwnie lecz ná grzech nárzekam *CzahTr* B, 12v, K4; *GosłCast* 47; Grzechy przeciwnie ſą mądroſci. *SkarKazSej* 660b *marg*, 661a, 672a, 675b *marg*, 686a, 691b (21); Iudaſza potępił grzech *KlonWor* 31, 37; *PudłDydo* B2v; Sercá náſze oſiadła rdza grzechow płáčliwa *SzarzRyt* B3, B2v.

grzech przeciw komu, przeciw czemu (42): *SeklWyzn* Dv; Ktoez ſą zle vczinki a grzrchi [!] przeciw temu przikazaniu bożemu. *SeklKat* D4, F, G2v, H2v, I2v, K2 (14); *MurzHist* Q; *Leop* 1.Reg 20/1; *BibRadz* II 133b *marg* [2 r.]; *BielKron* 78v; bo Bog láłká ieſth/ przez ktorego obrażenie/ ktoreſmy nábyli przez grzech przeciw pánu Bogu/ możem zgładzić. *HistRzym* 101; Grzech przeciwko Duchowi ſwiętemu. *RejPos* 245 *marg*, 180v; *GrzegŚm* 56; *BudBib* 3.Reg 8/33, 35; *SkarŻyw* 337, 349; *CzechEp* 152; *LatHar* +++2, 113; *WujNT Matth* 12 *arg*, s. 51 [3 r.], Yyyyy3v [2 r.]; *WysKaz* 37; Przeciw temu przykazaniu przedni á właſny grzech ieſt báłwochwálſtwo. *PowodPr* 28, 41; *SkarKaz* 382b, Ooooc.

W połączeniach szeregowych (115): Dám iá ſyna mégo za wyſtęp/ ij owotz żywota mégo za grzech ij winę *OpecŻyw* 104; *SeklKat* K4, V3v; *KromRozm I* [H3]v; á wybáwiwſy nas ſmyerćyá y krwyá ſwoyá náwyetſłá od mocy ſmyerći/ grzechu/ y czártá/ z Bogyem Oycem nas zyednał *KromRozm II* b2v; obyecał ſie wyárowác pokus złych/ á odſtápić złoſci/ grzechow/ y nierządu. *GliczKſiąż* L3v, O7v, P2; *LubPs* B5 *marg*, G *margr*, N5v, Q4 *marg* [2 r.], R5v (15); Iż ſię teſz potym w ogroicu modlił/ z grzechem/ s przekłęt看wem/ ſmiercią/ z Dyabłem/ y ſtráſliwym ſádem bożym potykał ſię. *KrowObr* 49v, 45v, 50, 94, 143v, 169v, 183v, 214; *RejWiz* 14v; *BibRadz I* 138d *marg*, 143c *marg*, 376a *marg*, II 108a *marg*; Noxa, Wízeláki zły vczinek/ Winá/ Grzech/ Wyſtęp. *Mącz* 252a, 68d, 71b, 285c, 348a, 499d; *SarnUzn* B8; *RejAp* 1v, 14, 46v, 161v, 165; Bo ſmierć/ czárt/ grzech/ ſwiát/ iuż byli w więzieniu iego. *RejPos* 9v, A4v, 1, 16, 20, 31 (19); *RejZwierc* 110; *WujJud* 207, 218, 242v; *WujJudConf* 95; *RejPosRozpr* b4; *RejPosWstaw* [110²]; *BudBib Ex* 34/7, 1.Reg 15/23; *CzechRozm* 56v, 106v, 217, 259v; *KarnNap* D4, Fv, G2v; *SkarJedn* 323; *Calag* 474a; Błogoſławione to hiſtorye tych ſławnych/ czártá/ ſwiátá/ ciála/ y grzechu woiownikow. *SkarŻyw* A3v, 2, 263, 286; *ReszPrz* 35; co Auguſtyń S. piſze: Iż opiliſtwo ieſt mátką wízelkich niecnót/ máteryą grzechow/ korzeniem nieprzyſtoynych vczynkow/ początkiem wyſtępkow. *WerGoſc* 254; *ArtKanc* B6v, D2v, D18v; *GórnRozm* C2; *Calep* 270a, 301b; *GrabowSet* N; *LatHar* 28, 71, 130 [2 r.], 142, 201 (10); *WujNT* 27; *SkarKaz* 2b, 6a, 245b; *VotSzl* Bv; biſkupi ich y prorocy káznodzieie/ zá frogie grzechy y nieczyſtoſci/ y łupieſtwá vbogich/ pomſtá im bozką grożili. *SkarKazSej* 706b, 666b.

W charakterystycznych połączeniach: grzechu báć ſię (4), lękać ſię (2), odſtápić, poniechać (2), (po)przeſtać (9), przyczyniać, rozmiłować ſię (3), uchodzić (ujſć) (5), umniejszyć, używać; do grzechu ciągnąć; od grzechu ochędożyć ſię, odſtać, odſtápić, (od)wracać ſię (wrocić ſię) (4), (po)przeſtać (8), uciekać, usprawiedliwić; w grzechu kochać ſię (6), mięszkać (2), obaczyć ſię; z grzechu oſkarżyć,

przestrzegać (4), upominać, wyjść; grzechowi sprzeciwić się ((s)przeciwiać się) (5); ku grzechowi przypadać; przeciw grzechowi bojować, walczyć (2); grzech brać (4), czuć (czujący) (10), dopuścić (dopuszczać) (6), kryć, leczyć, lekceważyć (2), (o)baczyć (13), obrzydzić, odnawiać (wznawiać) (3), odpędzać (rozpędzać, wypędzać) (6), (od)rzucić (porzucić, z(a)rzucić, wyrzucać, w(y)rzucić) (12), okazać (pokazywać, ukazywać) (18), opuścić, oskarżyć, pobudzać, poczynąć (począć) (2), ponieść, porazić (5), (po)rodzić (6), powtarzający, przejednać (2), przynieść, (roz)mnożyć (3), stanowić, (u)martwi(a)ć (5), uśmierzać, (u)tłumić (stłumić) (4), widzieć (7), wziąć (3), wygnąć, (z)niszczyć (5), zwalczyć, zwyciężyć (przewyciężyć) (8); na grzech gniewać się (2); o grzech oskarżyć, prosić; w grzech brnąć, leżać, postępować (2), wda(wa)ć się (2); grzechem hydzić się, oszpecić, (roz)gniewać (2), zasłużyć (6), (z)brzydzić się (10); nad grzechem zlutować się; z grzechem wojować; grzech dotknąć (się) (2), panuje, rozmnaża się (pomnaża się) (3); grzech bezecny, brzydki (4), brzydliwy (5), ciemny, częsty, diabelski (3), gruby, haniebny (3), jadowity, marny (8), nędzny (3), niecierpliwy (2), niewstydlivy, niezdolny (7), obrzydły (2), ojcowski (3), okrutny (4), plugawy, poczęty, postronny, srogi (13), stary (zastarzały) (6), straszliwy (straszny) (5), szkarad(ny) (6), uporny, wyrzucon, ziemski; grzechu(-ow) bodziec, brzydłość, ciemność (2), dopuszczenie, dzień, (2), głębokość (5), głos, leczenie, lekarz, marność, mnogość, mnóstwo (4), moc (14), nieprawość, obaczenie, obrona, obrzydzenie (4), ohyda (ohydzenie) (3), opuszczenie, owoc, pobudka, początek (5), powód, przekłucie, przepaść (3), przyczyna, rdza (2), rejestr, rozmnożenie, rozmyślanie, sidła, skrytość, skutek (2), sposób (3), sprawca, srogość (8), uczestnik (2), ucześnictwo, więzienie (4), zakon (6), złość (5), złośliwość; do grzechu powód, przypędzić, wola (2), wrocenie; od grzechu nawrocony, obrona, odwrocenie, przestanie (2), wydarty; upominanie z grzechu; grzechowi lutościwy, miłościwy, sprzeciwienie się; przeciw grzechowi boj, obrona (2); na grzech obrona; grzechem dotknięty, oszpecony (zeszpecony) (6), pobrukany, poruszony, strapiony (2), ściśnięty, uwikłany; nad grzechem srogość, zwycięstwo; z grzechem walka, wojna; (od) grzechu, przeciw grzechu (o)bronić (8); o grzechu (na grzech, za grzech) (roz)myślać (rozmyślić, myśleć) (6); w grzech (do grzechu) wracać się (5); (do) grzechu przyczyna (32); do grzechu (ku grzechu) pochop (7); przeciw grzechowi (na grzech) lekarstwo (10); dla grzechu (130), po grzechu (18), przed grzechem (6), prze(z) grzech (111).

Przysłowia: alye nalfche grzechi nalfch karaya *LibLeg* 11/166; ále iáko póspolicie powiedáią/ że grzech grzechem karan bywa *RejPosWstaw* [41⁴].

Ale iż ząwždy zą grzechem chodzi pomftá/ á zą pomftá fkruchá *RejPos* 50v; A Ták s tych dziwnych wymyflów [...] á co fie ma infzego vmnożyć? iedno [...] nieomylna pomftá Boża/ która ząwždy zą grzechem iáko chłopiec z mieczem chodźć muśi. *RejZwierc* 59v; iż zą grzech infzego mytá nie málz [...] iedno pomftá *RejZwierc* 131.

Swe grzechy śmiechy. *BierEz* R3; Zlic fwe grzechy nizacz máią/ A wielbłady przełykáią *BierEz* R3v.

Frazy: bibl. »oto Baranek, który gładzi grzechy świata *itp.* « (46): Oto baranek boży/ oto który ludfkie grzechy gładzi. *OpecŻyw* 39, 184v; *MurzNT Ioann* 1/29; *KromRozm II* t; *KromRozm III* E6; *KrowObr* 68, 68v, 69v, 81v, 155, 182; Oto Báránek Boży/ oto ten kthory gładzi grzechy fwiáthá [*Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*]. *Leop Ioann* 1/29; *BibRadz* *6v; *RejAp* 12v; Abowiem then fwięty á niewinny báránek dał wyláć zą grzechy náfze onę fwięthą á niewinną krew fwoię. *RejPos*

103, 9, 12, 211, 321; *BiałKat* 288v; *RejPosWstaw* 22; *BiałKaz* B3v; *CzechRozm* 14v, 210; *SkarŻyw* 552; Ian [...] potym też y báránem grzechy światá nołżącym onego názywa *CzechEp* 303, 304, 366; *WerGość* 259; *ArtKanc* L8v; O Báránku BOży który zgładzał grzechy światá wśzytkiego/ zmiłuy fię nád námi. *LatHar* 102, 102 [2 r.], 178 [3 r.], 342 [3 r.]; *WujNT Ioann* 1/29, s. 303 *marg*, 537; *WysKaz* 26; *SkarKaz* 1b, 515b, 577b.

»nie masz [w kim, w czym] grzechu« = *peccatum in eo non est Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (7): *Leop* 1.*Ioann* 3/5; Acz w prawdzie to równieyfza w tym ínadź niemálfz grzechu *Prot* C3; Izałz nie wiecie o tym/ iźci fie tu on dla tego ná fwiát vkazał/ áby grzech zniśczył/ bo grzechu w nim nie málfz. *RejPosWiecz*² 93v; *WujJud* 128v; *BudNT* 1.*Ioann* 3/5; *WujNT* 1.*Ioann* 3/5; *SkarKaz* 638a.

»nie grzech« (2): Myślił/ głową wfrząłaiąc/ nie grzech Popá złupić. *WyprPl* A2v; *CiekPotr* 20.

»(cztery) grzechy (o pomstę) (do nieba) wołają, wołające« [szyk zmienny] (2 : 3): Grzechy do niebá wołaiące. *LatHar* +++2; Cztery grzechy od Bogá o pomtę wołaią. *WujNT* 795, 795 *marg*, Yyyyy3v; *SkarKazSej* 702a.

»grzech rozkorzeni się (a. wkorzeni się); wkorzenie grzechow« [szyk zmienny] (4; 1): Moc á wkorzenie grzechow. *LubPs* B6v *marg*, N4 *marg*; Iáko wízedł á wkorzenił fie grzech w narod ludzki. *RejPos* 49 *marg*, 322v; *SkarKaz* 314b.

Zwroty: »by(wa)ć bez, przez, krom grzechu; bytność przez grzechu« = *nie być grzesznym; sine peccato esse Vulg* [szyk zmienny] (31 : 5 : 2; 1): a ty dobry Iezu będątz bez grzechu/ pomtęs za mój grzech wziął *OpecŻyw* 23, 77v; gdzye ukazuye ylfz yełt przełz grzechu pyeruorodnego *PatKaz I* 8, 8, 11; *PatKaz II* 67; *PatKaz III* 91v, 95v [2 r.]; *BielŻyw* 97, 102; *WróbŻółt* nn5; y będą w niebie/ wmorzu/ y naziemy/ krom grzechu. *SeklKat* N4v, Nv, V3v; *RejFig* Aa2v; *BibRadz I* 7a *marg*; *RejAp* 47v; *HistRzym* 29v; *RejPos* 33v, 49 [2 r.], 49v [3 r.], 133v *marg*, 201v, 246 *marg*; *RejPosWiecz*³ 98; *RejZwierc* 196 *marg*, Aaa3; *WujJud* 168; *BiałKaz* Bv, B2; *ReszPrz* 89; *WujNT* 27, *Ioann* 8/7, s. 783; *WysKaz* 32.

»bez, przez grzechu by(wa)ć« = *nie grzechem* [szyk zmienny] (4 : 1): *BiałKat* 55v; gdyż rodzenie tho nie bes grzechu y íkáženia bywa. *CzechRozm* 116; *KarnNap* F3v; *ZawJeft* 39; *WujNT* 591.

»być (a. przebywać) w grzechu, pod grzechem« = *sub peccato a. in peccatis esse Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (34 : 6): *PowUrb* +4; by tedy marya byla wgrzechu pyeruorodnym yulfz tedy od uąza ona bylaby zwyczajóna *PatKaz I* 7, 5, 8; *PatKaz III* 94v, 95v; *KromRozm III* D4v, K6; *KrowObr* 82; Abowiem okazálfmy przyczyny/ iź Zydowie y Grekowie wśzytcy fą pod grzechem *Leop Rom* 3/9, 1.*Cor* 15/17; *BibRadz Rom* 3/10[9], 1.*Cor* 15/17; *BielKron* 177; Koń ízalony iełtci grzełzny człowiek [!]/ który w grzechach przebywa. *HistRzym* 111v; *RejPos* 19 *marg*, 152, 184 [2 r.], 224; *BiałKat* 161, 382; *KuczbKat* 50; *WujJud* 161; *BudBib* 3.*Esdr* 8/74; *CzechRozm* 158; *KarnNap* D4, E4; *SkarJedn* 202, 339; *SkarŻyw* 83; *WujNT* 30, 518, 529, *Rom* 3 *arg*, 9, 1.*Cor* 15/17, *Iac* 5/15; *WysKaz* 22; *SkarKazSej* 686b.

»grzechu dopuścić się (a. dopuszczać się); grzech dopuszczon(y)« = *delictum a. piaculum a. in se aliquid admittere y delabi in vitium, transgredi Mącz* [szyk zmienny] (22; 2): Iám fie grzechu dopułcil/ tys za mię pomtę nołil. *OpecŻyw* 134, 189; *KromRozm I* Cv, Hv; *Leop Eccli* 49/5; *BibRadz Gen* 19 *arg*, I 278d *marg*, *Iac* 5/15; *Mącz* 148a, 180c, 195a, 225c, 301c; *GórnDworz* Ff4v; *HistRzym*

109v; *KuczbKat* 85, 170, 290; A tak fię záfadzmy na fprawiedliwego/ bo iefť nam ná przeřzkodzie/ á przeciwi fię fprawam nářzym wymiatuiąc nam grzechy nářze dopuřczżone przeciw zákonowi *BudBib Sap* 2/12; *SkarJedn* 272; *SkarŻyw* 349; *ReszPrz* 49; *LatHar* 33, 269.

»dosyć (u)czynić (a. dosyć udziałać, a. dořć czynić, a. dořć udziałać, a. dořć czyniwać, a. (u)czynić dosyć) za grzech; (dosyć) uczynienie za grzech, dla grzechu; za grzech dosyć czyniący« [szyk zmienny] (39; 25 : 1; 1): *BierRaj* 23; *PowUrb* +2; ktorzy fą iako grobowie řmrodliwi bywaią oczřłfcieni dořytz działaiątz ij teř pokutuiątz za grzechy řwé *OpecŻyw* 160v; *PatKaz III* 89, 137v; Stymi nietrzymam/ ktorzy to řłowo penitentia/ zową pokvtą/ albo dořić vcżynieniem za grzechy *SeklWyzn* c3v, c4v [3 r.], D [2 r.], Dv [2 r.], f2; A to czo czynil albo pokutował niema řobie przywłafczac za dořłic vczinięnie dla onego iawnego grzechu *SeklKat* X3, D4, D4v, P, Q4v, Z3; *KromRozm I* P; *KromRozm II* e4; *LubPs* dd; A iż iefťtze powiedařz/ iż ten Zořtarz nowy/ iefť Troycy řwiętey miřzy/ y ku vtzynieniu zá grzechy dořtátetzniefzy/ á niřłli Pńalterz Dawidá *KrowObr* 157, 51, 59, 156, 156v, 177v [2 r.], 185v, 189; *BibRadz II* 133b marg; *BielKron* 219; *HistRzym* 46v, 120v; *BiałKat* 161; *KuczbKat* 195; *WujJud* 92v; *WujJudConf* 91, 92, 93; *RejPosWstaw* 22 [3 r.]; *CzechRozm* 219; *ReszHoz* 122; y przez ktore dořyc czyniwałi zá grzechy popełnione *ReszList* 148; Wřzak nam tho twoy Syn powiedźiał/ iż řmierć wieczną zwyciężyć miał/ [...] y teř zá grzech dořć vdźiałać. *ArtKanc* D2v, D2v; złączaiąc řłábe bárzo nagrody moie/ z nieořzácowaną Krwią twoią/ y nářbyt drogą/ y zá řwiátá wřzyřłtkiego grzechy dořyc czyniącą bárzo dořtátetcznie y dořkonále męką twoią. *LatHar* 146, +++v, 146, 285, 290, 748; *WujNT* 11, 236, 243, 274, 275 (8); *WysKaz* [23]; *SkarKaz* Oooob.

»od grzechow hamować się; grzechy się hamowały; pohamowanie od grzechu« [szyk zmienny] (2; 1; 1): á nářz vmyřł/ ná ciężkořć mąk weřřzawřzy/ od grzechow řie hámuie. *KuczbKat* 195; *WujJud* 86; Rozumieć thedy mamy przez vmartwienie powřciągnienie złych pořąđliwořć/ obyczay pohámowania od grzechow *RejPosWstaw* [110²]v; Grzechy ktore fię duchownym právem hámowały teraz y *forum* nie máia. *SkarKazSej* 700b marg.

»za grzech kłásć (a. przekładać)« [szyk zmienny] (2): *GórnDworz* Bb5v; wołał głóřem wyelkim: Pánye/ nye rácz thego przekładać im zá grzech. *RejPos* 22v.

»w grzechu leżeć, leżący« = *vivere vitam sceleratam Calag; in peccatis tolli JanStat* [szyk zmienny] (38 : 5): *RejPs* 96; *SeklKat* K3v, K4v; *RejKup* n2, dd7v; *KrowObr* 62v; Sodomita, Sodomczyk który zwłafzczá z támtęgo miáłtá yeřť/ álbo który w tákich grzechách leży yáko y Sodomczikowie. *Mącz* 398c; *HistRzym* 48, 65v, 120; nie mnimay áby cie to potkáć miáło vpornie w grzechu leżącego *RejPos* 113, 74 [2 r.], 81, 176, 177, 210 marg, 245, 328; *WujJud* 83; *Calag* 301a; *SkarŻyw* 79, 80, 88, 164, 168 (10); *CzechEp* 206; *ReszHoz* 129; *LatHar* 137, 170 marg, 567; *SarnStat* 1074, 1113; *SkarKaz* 82a, 206b, 279a, b; *SkarKazSej* 661a.

»grzech mieć, mający« = *być grzesznym; habere peccatum Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (83 : 2): Rodzicy wielki grzech máia/ Iż řwych dzieći nie náucźaią. *BierEz* L4v; *OpecŻyw* 23 [2 r.], 30v, 37, 72, 131, 178; Alanus tak mouy ta yeřťh gwyazda morřka droga zyuota vlyczka zbauyenya nyeuyedzająca o ořłtrořłczy czyernya kwythnącza roza y grzechu nyemayącza *PatKaz I* 9v, 6, 17; *PatKaz III* 136, 137v, 139; *WróbŻořłt Ev* [2 r.]; *SeklKat* Xv; *RejKup* f2v; *KromRozm I* C3v; *BielKom* Cv; *KrowObr* 101v, 144v, 184v; *Leop Lev* 19/17, *Eccli* 13/30, *Ioann* 9/41, 19/11; *BielKron* 193, 465v [7 r.]; *RejPos* 107,

180, 332v, 333 [2 r.], 333v; *RejPosWiecz*³ 98 [3 r.]; *BiałKat* 328v; *WujJud* 84; *BudNT Ioann* 15/22, 24; *CzechRozm* 171v, 210; *KarnNap* C4; *SkarJedn* 186; A chociażże Noe grzechu w tym niemiał iłz fię z niebaczenia vpikł: wżákże fię ná nim íprofnóść y mierzzióńść piáńftwá pokazáła. *SkarŻyw* 271, 4, 294 [3 r.], 341, 571, 582; *CzechEp* 141 [3 r.]; *GórnRozm* H2; *LatHar* 161 marg, 734; *WujNT Ioann* 9/41, 15/22, 24, 19/11, s. 519 (9); *WysKaz* 19, 20 [3 r.]; *SkarKaz* 45a, 120a, 417a, 577a; *SkarKazSej* 698a, 706b marg.

»grzech mieć« = *być grzechem* (3): które [*kłamstwo*] wten czas grzéchu niema/ kiedy bez ízkody bliźnięgo/ á ku vwefeleniu bywa powiádané *BiałKat* 66; *KuczbKat* 340; *SkarKaz* 311b.

»za grzech (sobie) mieć« [*szyk zmienny*] (19): bo to za filny grzéch íobie mieli/ wnidz w dom pogańki. *OpecŻyw* 117v; *SeklKat* E2, Fv, I3, I4, R; *BielKron* 272v; *RejAp* Ff4; *RejPos* 185; *WujJudConf* 214v; *BudNT przedm* b8, Kk3; *ModrzBaz* 79; *SkarJedn* 347; *SkarŻyw* 142, 294, 574; *WujNT* 416; *SkarKazSej* 696b.

»(nie) najdować (*a. naleźć*) grzech(u); znalazł się grzech; (nie) nalezion(y) grzech; (z)nalezion w grzechu, bez grzechu« [*w tym: w kim, w czym* (7)] [*szyk zmienny*] (3; 2; 5; 2 : 1): zapráwdętz iá ijnégó żádnégó grzechu w tobie nienayduię *OpecŻyw* 134; *PatKaz III* 89v; *WróbŻółt* 16/3, E6v; *RejPs* 46; *LubPs* H3v marg; *KrowObr* 56; A bądź ktorykolwiek że by w tym gyzechu [!] był náleżion [*in hoc facinore fuerit deprehensus*] ípalon będzie ze wífyłhką íwá máiętnóścią *Leop Ios* 7/15, *Ier* 50/20; Zgromádziłem íobie wiele bogactw/ á we wízytkich pracách moich nie íeft náleżioná złość áni grzech [*non inuenient in me inquitatem et peccatum*]. *BibRadz Os* 12/8; day ferce pokorné [...] żeby fie we mnie nieználasz ten íprofný grzéch/ *Pychá SiebRozmyśl* E4, G3v; *WysKaz* 16.

»do grzechu namawiać, namowa« [*szyk zmienny*] (1 : 1): Namowá ínfzych do grzechu ktoregokolwiek. *LatHar* 118; *SkarKaz* 116b.

»(na)płakać (się) (*a. opląk(iw)ać*) za grzech, grzech, nad grzechem, grzechu, dla grzechu; płacz (*a. (o)płak(iw)anie*) za grzech, nad grzechem, grzechu; płaczący za grzech« [*szyk zmienny*] (10 : 5 : 1 : 1 : 1; 6 : 1 : 1; 1): załmuciwífy fie w duchu/ iáł gorzko plakatz nad grzéchem íj potępieniem íego *OpecŻyw* 93v, 149v; *TarDuch* E4; *BibRadz 3.Esdr* 9/2; Dla modlithwy á płáczu zá grzech/ Pan gniew íwoy wśmierza. *RejPos* 185 marg, 309 marg, 309v; *SkarŻyw* 22, 117, 140, 227, 235 [2 r.], 312, 332; o przefzłych grzechow oplákywánie [...] cudnie fię z íobą rozmawiáiąc. *ReszHoz* 132; *LatHar* 139, 143, 238, 243, 301, 386, 599; *WujNT Aaaaaa*; gdyłmy prawdziwie w duchu vbodzy/ ćierpliwi/ pokorni/ śwíátem y chwałą íego gárdzący/ y płáczący zá grzechy íwoie y cudze: wielkie y pózyteczne drzewo róście *SkarKaz* 83a, 638a; *SkarKazSej* 661a.

»bez grzechu, przez grzechu, procz grzechu (na)rodzić się (*a. urodzić*); przez grzechu narodzenie, urodzony« [*szyk zmienny*] (3 : 1 : 1; 2 : 1): *PatKaz I* 4; o yey [*Maryjej*] naródeny y naczyłthłzym począczyu przefz grzechu pyeruoródnego *PatKaz II* 54; Dominik bes grzechu się zátzał y náródził. *KrowObr* 145v margr [*idem*] Rr2v; *RejPos* 16v; Wyznawam iá być człowiekiem práwym/ przez grzéchu vrodzónym *BiałKat* 226; *PudłFr* 44; *SiebRozmyśl* K4v.

»w grzechu, pod grzechem (na)rodzić się (*a. urodzić się*); w grzechu narodzony (*a. poródnony, a. urodzony*), rodzący się« = *in peccatis natus Vulg* [*szyk zmienny*] (11 : 1; 3 : 1): a ogłédáy iako cie barzo milowál/ íjż on będątz panem práwym/ práwu danemu ludziom w grzechach fie rodzącym/

dobrowolnie fie dlá ciebie poddál *OpecŻyw* 22, 23, 48v, 64; *PatKaz III* 110v; *Leop Ioann* 9/34; *BielKron* 158; Bo by fie theż był národził iáko człowiek iny pod grzechem/ tedyby też nam był máło pomoc mógł *RejPos* 16v, 272v; A iżełmy wśzyfcy bez wátpienia porodzeni fą w grzechu/ [...] rzecz pewna że wśpráwiedliwieni bywamy od fędźiego naywyżłzego *WujJudConf* 94v; *SkarŻyw* A5v; *ArtKanc* S7; *WujNT Ioann* 9/34, s. 541 *marg*, Aaaaaa4v; *PowodPr* 35.

»grzech objawi(a)ć (*a.* wzjawić); grzechu objawienie« (7; 2): bo pán Kryřtus niechciál wziawitz grzechu Iudáffowego *OpecŻyw* 94, 94v; Ienżem grzech moy tobie obiawił. *WróbŻółt* K7; *WujJudConf* 83; *KochPs* 44; *SkarŻyw* 271, 320; *LatHar* 118 [2 r.].

»o(b)my(wa)ć grzech, z grzechu, od grzechu; omyć się z grzechu; o(b)mycie (*a.* omywanie, *a.* zmycie) grzechu od grzechu; omyty od grzechu, z grzechu; z grzechu omywający« = *abluer* *peccatum*, *lavare a peccatis* *Vulg*; *lavare peccatum* *Mącz* [szyk zmienny] (39 : 8 : 6; 1; 17 : 1; 2 : 1; 1): Slączyła fie cerkiew święta/ bowiem w Iordánie Kriřtus omył grzechy iey. *OpecŻyw* 36v, 153v, 161v; myal u boga oczcza załluzycz mąką fwą y fźwyátolřcz krřřtu ořtauycz na omyecze [!] tego grzechu. *PatKaz I* 6v; *KromRozm III* Bv; przeto wymyřlił/ y wřtáwił/ nową náukę/ y nowe omywanie grzechow *KrowObr* 71, 51v, 52v, 53, 71, 152v (24); Obiáwienie Iezu Chryřtuřowo ktoremu dał Bog/ áby obiáwył řlugam řwoim/ y omył nas od grzechow nářřych we krwy řwoiey *Leop* AAA4v, *Act* 22/16; *BibRadz* *6v; *BielKron* 264; *Mącz* 185d; *RejPos* 153v; *RejPosWiecz*³ 98; *BiałKat* 21, 241, 263v, 266, 328; *RejZwierc* 196v, 197v; *RejPosWstaw* 22v; *BiałKaz* B2v, B3v; *CzechRozm* 257v, 259v, 260, 260v, 261v, 263; *SkarŻyw* 166, 342, 357, 428 *marg*, 440; *CzechEp* 362; *ArtKanc* F10; nigdy przepomnieć niemoga/ iż to ielř ich oyczynná/ w któręy národzeni/ z grzéchów omyći/ y Pánu Kryřtuřowi oddáni *OrzJan* 39; *LatHar* 207, 258, 262, 464; *SiebRozmyřl* Kv, [M]; *WujNT Act* 22/16, s. 488 *marg*, 489 [2 r.], 537, *Apoc* 1/5, *Zzzzz*3v; *SkarKaz* 161b, 349b, 515a.

»grzechem, przez grzech obrażać (się) (*a.* obrazić); grzechem, przez grzech obrażony; grzech obraźliwy« (7 : 1; 1 : 1; 1): *BielKron* 160v; ktorego áczřkolwiek częřřtokroć grzechy řwemi obraża/ á wřzákoż zář fie wiernie wráca *HistRzym* 71v, 117; *KuczbKat* 225 *marg*; Skážiłeř nas nářřemi grzéchy obrażony *KochPs* 86; *SkarŻyw* 440; Byle/ z řercá trořkliwy/ O řářkę prořł/ zá grzech obraźliwy. *GrabowSet* S4v, Tv; *LatHar* 181, 669; *SiebRozmyřl* C4.

»(ob)umrzeć (*a.* obumierać, *a.* pomrzeć), (ob)umarły (*a.* pomarły) w grzechu« = *tracić łaskę przez grzech*; *mori in peccatis* *PolAnt*, *Vulg*; *mortuus peccatis a. delictis* *Vulg* [szyk zmienny] (13 : 11): *KrowObr* 152; gdyřcie byli vmárłemi/ w wyřthępkach y w grzechach wářřych *Leop Eph* 2/1, *Eph* 2/5; *RejAp* 168, 172v, 173, 174; *RejPos* 29, 29v, 112v, 220v *marg*, 223, 258; *BudNT Ioann* 8/14[24] [2 r.]; *CzechRozm* 216; *WujNT* 143, *Ioann* 8/21, 24 [2 r.], s. 339 *marg*, *Eph* 2 *arg*, *Col* 2/13; *SkarKaz* 581b.

»(ob)żałować za grzech, grzechu, grzech; żáłořć (*a.* żáłowanie, *a.* żáł) za grzech, grzechu, nad grzechem« = *poenitentia peccati* *Modrz* [szyk zmienny] (16 : 9 : 1; 27 : 1 : 1): O zakamiały Iudářřu/ ij czemu pożywaniję tako drogięgo ciała ij krwi/ twoię twardořř nie złámie/ ij ku pláczu niezmiękczy/ ijżby żáłowáł grzechu twęgo cięřřłkięgo/ a poniecháł go. *OpecŻyw* 93v, 191v; *WróbŻółt* pp2; O żáłoci za grzechy. *SeklWyzn* c3v, c3v [2 r.]; *SeklKat* X2; iż pokutá yeřř řerdeczna řkruchá y żáł grzechu *KromRozm I* H, G4v, H [2 r.]; Żáłořć nád grzechem. *LubPs* B5 *marg*; *GórnDworz* T3; *HistRzym* 102; *RejPos* 47v; *BiałKat* 376; *KuczbKat* 85, 135, 195 [2 r.], 200, 205 [2 r.], 360, 361 *marg*; *WujJud* 99,

199v, 223v; *WujJudConf* 191; gdyżes obżałował grzechy fwoie [...] / tedy mafz ná ľáľkę Bożą y ná miłośierdzie iego beľpiecznie ľie puścić. *KarnNap* D2v, C3v, C4v; *ModrzBaz* 144v; *SkarJedn* 210; *SkarŻyw* 47, 262, 440, 570; *KochPieś* 2; *ArtKanc* N7v; *LatHar* 69, 110 *marg*, 131, 142, 205 (9); *WujNT* 11 [2 r.], 16, 47, 353, 636 *marg*.

»grzechem ociążyć; grzech ociąża (*a.* cięży); grzechem, w grzechu o(b)ciążon(y) (*a.* uciążony); ociążenie grzechu; grzech jest obciążający, obciążony« = *oneratus peccatis Vulg* [szyk zmienny] (2; 3; 23 : 1; 1; 1 : 1): Oto powieda prorok iako grzech ieľt barzo obciążaiący człouieka iz tez mu nieda podnieľc ľercza ku miľemu bogu *WróbŻołt* C6; *SeklKat* V4v; *KromRozm I* B4; *LubPs* B4, G *marg*, L3v *marg*, N3v, Y4; *KrowObr* 175; á grzech iey ociąży ią [*et gravis erit super eam impietas eius*] / vpáďnie á iuż więcey nie powśtanie. *BibRadz Is* 24/20; *BielKron* 12; A káždy będąc/ chociay y w tym Koľciele/ grzechem ociążony/ poki nie znajdzie ľáľki v niego/ poty ieľth w mnieyľzey opiece iego *RejPos* 49, 64, 102v, 103 [2 r.], 109, 119v (11); *WujJud* 264v; *SkarŻyw* 574; *ArtKanc* F10, L7v; *GrabowSet* S4v, X3; *LatHar* 333, 668, 674; *WujNT* 2.Tim 3/6.

»(o)czyści(a)ć od grzechu, grzech, z grzechu, grzechu; oczyszczenie grzechu, od grzechu, za grzech, z grzechu; oczyscion(y) od grzechu, z grzechu; oczyszcion(y) grzech; od grzechu czyst(y)« = *purgatio peccati a. delicti PolAnt, Vulg; a(b) peccato (e)mundare, purgare peccatum, mundus ab concupiscentia Vulg; expiare delictum a. peccatum a. ab peccatis PolAnt; piaculum, piamen, piamentum Mącz* [szyk zmienny] (42 : 25 : 12 : 2; 28 : 3 : 1 : 1; 16 : 2; 5; 11): Lepiějci ten ráz oczysćiatz grzéchy/ ij ijnśľe zľoľci odcinatz/ niźli na potym do czyľtza ié zľotawiatz. *OpecŻyw* 191v; A gdyľz ona byla peľna ľáľky byla naczudnyeyľcha, a to yľch nyetelko od ynľzych grzechow ale theľz y od pyervorodnego byla oczysľczyona *PatKaz I* 1, 16, 18 [2 r.]; panna [...] porodzyła ľyna ľwego przeľz ktorego nas zgrzechu oczysľczyła *PatKaz III* 91v, 94v; *WróbŻołt* I7; *SeklWyzn* d3v, f4v, G; *RejKup* dd2v; Abych zá ľáľkę twą ľwiętą mogľ od grzechu czyľt być *LubPs* N4; Ieľlize thák ieľth/ iz popiol vtzárowány/ ieľth lekárľtwem zbáwiennym/ błogofľawieńľthwem duľznym/y od grzechow otzyśćienim? *KrowObr* 92, 1v, 76v [5 r.], 92 [2 r.], 92v, 152 (28); *Leop Tob* 12/9, *Ps* 50/4, BBB3; Oczysćienie zá grzech niewiádomoľci. *BibRadz Num* 15 *arg*, *7, *Lev* 19/22, *Is* 6/7, *Tob* 3/16, 2.*Hebr* 1/3, 2.*Petr* 1/9; *BielKron* 36, 38v [2 r.], 137v, 138v, 165, 215; *Mącz* 301c; *RejAp* 6; *GórnDworz* Eev; *HistRzym* 57, 100v; *RejPos* 47, 49v *marg*, 235, 307; *BialKat* 238v [2 r.]; *KuczbKat* 420; *WujJudConf* 95; *RejPosWstaw* 22 [2 r.], 22v; *BudBib Lev* 16/34; *BialKaz* E4v; *BudNT Hebr* 2/17; *CzechRozm* 45v, 54v, 55, 60, 95 (12); *SkarŻyw* 243, 317, 335, 337; *CzechEp* 219, 266, 315, 321, 347, [402]; *ArtKanc* D18, L10, S17v; *GrabowSet* Iv; *LatHar* 28, 44, 53, 92, 164 (13); *KołakSzczęśl* B3; *SiebRozmyśl* E4; Grzech ktory przez pokutę nie ieľt oczysćiony/ drugie grzechy wnet zá ľobą ciągnie. *WujNT* 204, 243, 262, 310, 313, 361 (17); *WysKaz* 20, 37 [4 r.]; *SkarKaz* 278b, 315a, 348b, 514b, 577b [2 r.], 578a; *SkarKazSej* 661a.

»oddalić (*a.* oddalać) grzech; grzech oddalać się może; oddalon(y) grzech, od grzechu« [szyk zmienny] (11; 1; 4; 1): *OpecŻyw* 184v; *PatKaz II* 34v [2 r.], 35, 37, 45, 67v, 68 [3 r.]; Piąte ľwięty oley, ktori oddala wľzytki grzechy powśzednie zľotawaiące po pokucie. *WróbŻołt* H3; *RejPs* 36v; *KochPs* 153; *SkarŻyw* 456, 572; *LatHar* 207; Táķą zabáwą od pánow/ proźnowánia y pijańśtwá/ y obmowne ięzyki/ y inne proźności y grzechy y vtráty oddálác ľię mogą. *SkarKaz* 80a.

»odkupować (*a. odkupić, a. wykupować, a. okupić (się), a. wykupić*) grzech, z grzechu, od grzechu; odkupienie (*a. okup*) grzechu, za grzech, od grzechu, grzechowi« = *redemptio peccati* *Vulg* [szyk zmienny] (8 : 4 : 1; 7; 4 : 1 : 1): Iż ktorzyby fie kolwiek tym popiołem polipáli/ dla odkupienia grzechow swoich/ áby cieľefne zdrowie/ y duŕzną obronę wzięli. *KrowObr* 92, 178, 178v; tym chćiwiey prágnęli przyŕściá Kryŕtuľowego/ ktorzyby ie od grzechow wykupiľ y wybáwiľ *BibRadz* *6v; *RejPos* 119v; *KuczbKat* 420; *WujJud* 92v, 94, 234; *BiałKaz* B3; áliŕŕi nieboŕŕetá zbáwienia nie máia/ bo okupu zá fie y grzechy íwe mieć nie mogą. *CzechRozm* 157v, 14v, 219v, 261; okupŕe fie z tych grzechow/ zá ktoreŕ iáko ľam znaľz karanie záľuŕŕyľ *Skarŕŕyw* 428; *CzechEp* 84; *ReszList* 150, 165; *WerGoŕc* 208; *ArtKanc* B6v; *LatHar* 109; *WujNT* 243, 287, *Col* 1/14; *SkarKaz* 161b.

»grzech (od)nosić (*a. (od)nieŕc*), noszący« = *wziąć odpowiedzialność za grzech i wszystkie jego konsekwencje*; (*per*)*ferre peccatum* *PolAnt*, *Vulg* [szyk zmienny] (24 : 3): a tys móy grzech s polľuŕŕeńŕstwem noľil. *Opecŕŕyw* 23, 134v; *MurzNT Ioann* 1/29; *LubPs* L, Z3v; *KrowObr* 68 [2 r.], 155, 182; *BibRadz* Is 53/12, II 100d *marg*; *BielKron* 71; *HistRzym* [89]v; *RejPos* 9, 12, 211, 321; *CzechRozm* 210; *Skarŕŕyw* 491 [2 r.]; *CzechEp* 303, 304, 317, 366; *ArtKanc* D17v; *WujNT* 237, 1.*Petr* 2/24.

»(od)płacić (*a. przypłacać, a. wypłacać, a. wypłacić, a. zapłacić*) grzech, wedle grzechu, grzechu; zapłata (*a. wypłata, a. wypłacenie*) za grzech, grzechu, z grzechu; zapłacon grzech« [szyk zmienny] (5 : 1 : 1; 7 : 5 : 1; 1): *Opecŕŕyw* 161v, 185v; Nye plácił wedle grzechow choć mu kto záwiniľ *LubPs* X4v, K2v *marg*; teraz im grzechy odpłáci przez cię *BielKron* 113v; *GórnDworz* Ee8; Gdyŕ iáko Páweľ s. piŕze/ iż zapłátá grzechu nic inŕzego nie ieľt iedno ľmierć. *RejPos* 223, 224, 231, 261; przeto y Mľza ktora nie ieľt inŕza od oney ofiáry/ záľugá ieľt y wypłáceniem zá grzechy tych/ ktorzy fie iey vćzeŕtnikámi ŕtawáia. *WujJud* 230, 230; *WerGoŕc* 231; *ArtKanc* Allv, E4, E6v; *LatHar* 610, 668; *WujNT* 22, 544, Bbbbbb4v; *SkarKaz* 381b.

»odpuŕcić (*a. odpuszczać, a. przepuŕcić, a. przepuszczać*) grzech, grzechom, za grzech, grzechu; odpuszcżają ŕię grzechy; odpuszczenie (*a. odpuszcżanie, a. przepuszcżanie, a. odpust*) grzechu, grzechom, od grzechu, za grzech; (nie)odpuszczon(y) (*a. odpuszcżany, a. przepuszcżon*) (jest, bywa) grzech; odpuszcżający grzech« = *remissio (peccati)* *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*; *veniae (peccati)* *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*; *mittere peccatum* *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*; *dimittere peccatum* *PolAnt*, *Vulg*; *dimittere a. donare delictum, ignoscere a. propitiare peccatum, remissio delicti a. errorum* *Vulg*; *parcere (super) peccato a. praevaricationi* *PolAnt*; *indulgentiae* *Mącz* [szyk zmienny] (326 : 2 : 1 : 1; 4; 620 : 48 : 1 : 1; 146; 1): *BierRaj* 16 [2 r.], 18v, 19v, 22; a racz odpuŕczycz themu vmyerayáczemu czľowyekowy wŕzchyŕťky yego grzechy *PowUrb* +3, +3v; Grzechy tobie ľá odpuŕŕczony. *Opecŕŕyw* 43, 12v, 21v, 43, 43v [3 r.], 46v (25); *PatKaz I* 18v; *TarDuch* B4v, D3; wten koŕcioľ czuľz krzeŕŕiańŕi gdzie telko ieľt grechom [!] odpuŕŕczenie. *Wróľŕółt* T8v, K5v, 31/1, nn7v; *RejPs* 46v; *SekľWyzn* b2, b3, c3v [2 r.], c4v, D (17); *SekľKat* B4v, C2v, C3, C4v, G2 (51); *RejKup* d2, k5, k7, k7v, k8v (8); *KromRozm I* H, H2, I2 [3 r.], I4, K, K3v; aleľz kiedy iego naukę/ o panie Chriŕtuľie i dobrodzieľŕtwach iego vsľyŕŕzáwľŕy: grzéchów przepuŕŕczęnię i ducha ŕwięťego wiarą prawą otrzymali. *MurzHist* Cv, D3v, F4 [2 r.], H3, Iv, I2 (12); Abowięm co ieľt ľatwięi/ rzec przepuŕŕczámci grzéchy twoie/ czyli rzec/ wľtáń a chodŕ? *MurzNT Matth* 9/5, 33v [2 r.], *Matth* 9/6, s. 58v, 73v, *Luc* 1/77 (10); *KromRozm*

II v; KromRozm III K5v [2 r.], L8v, M4; Diar 70; LubPs A5v, F4, G marg [2 r.], Gv marg, H3v marg [3 r.] (34); KrowObr A3, A4 [2 r.], A4v [4 r.], B, 1v (185); RejWiz 160v, 181; Leop Lev 19/22, Ios 24/19, 2.Reg 12 arg, Ps 145 arg, Sap 12/11 (17); BibRadz Ex 10/17, 23/21, Lev 19/22, 2.Par 7/14, Ps 24/18, Eccli 2/12 (15); BielKron 92, 137, 144v [2 r.], 193, 234 (9); GrzegRóżn E marg, F, [F3] [2 r.], F4, G4v, I4; Veniae in plurali dicuntur vulgus indulgentias vocat, Odpuły grzechów. Mqcz 480a, 227a [2 r.]; OrzQuin L3v; RejAp 28, 111v, 114, 144v, 145, 152, 166v; GórnDworz Mm7; HistRzym 37v, [39], 115 [3 r.]; RejPos 32 [2 r.], 55, 82 [2 r.], 87v [2 r.], 88 [6 r.] (95); RejPosWiecz³ 96v, 97, 98, 99 [3 r.], 99v; zámilczawa p. bóg y odpuľczza/ káźdego grzechu godnego karánia BiałKat 173v, 161 marg, 166, 171 [2 r.], 198v, 211 [3 r.] (14); BielSat D2; GrzegŚm 56; KuczbKat 80, 85 [9 r.], 155, 200 [6 r.], 205 (36); RejZwierc 11v [2 r.], 143, 196v; Nie ieltći Pan pártáczkim lekarzem/ áby doľtátecznie vzdrowić y zupełnie grzechow odpuľścić niemiał. WujJud 90, 25v, 52v, 56, 81v [3 r.], 82 (97); WujJudConf 64, 79v, 81v [2 r.], 82v, 86v (28); RejPosRozpr b3v, b4, b4v [2 r.], c, cv; RejPosWstaw [110²], [110³]v, [143³]v [5 r.]; BudBib 1.Reg 15/25, 2.Par 6/25, 27; BiałKaz B2v, G2; rzekł páralizowátemu/ fynu odpuľzczóne łá tobie grzechy twoie. BudNT Mar 2/5, Matth 12/31, Mar 1/4, 2/7, 9, 10 (9); CzechRozm 85, 86v [2 r.], 101, 108v, 116 [2 r.] (19); KarnNap C3, C4 [2 r.], C4v, D, D4v, E3v, E4v; ModrzBaz 53, 67v; y w iedności iego zbáwienie y grzechom [!] odpuľczenie otrzymáć mamy. SkarJedn 16, 22, 27, 30, 31, 49 (10); KochPs 44; SkarŻyw 4, 81, 91 marg, 99, 119 (37); MWilkHist I, Iv [2 r.], L [2 r.]; StryjKron 350; CzechEp 10, 101, 167, 315, 362; NiemObr 27 [2 r.], 28, 38 [4 r.], 39, 105; ReszPrz 89 [2 r.]; ReszHoz 123; ReszList 145, 147 [3 r.], 148; ArtKanc A18, E6, F11, G12v, G16v (20); BielRozm 26; GrabowSet B3, I2, N; LatHar 9, 10, 19, 27, 28 (72); KoľakSzczęśl B4; SiebRozmyśl F, [M2]v; Vľay fynu: odpuľzczáiąć łię grzechy twoie WujNT Matth 9/2, przedm 35, 40, s. 13, Matth 6/14, 15 (154); álbo iákie inľze karánie/ wedle miáry przeľżłých grzechow iuż odpuľzczónych. WysKaz [24], 19, 20, 22 [2 r.], [23], [24] (20); PowodPr 35 [3 r.]; SkarKaz 158a [3 r.], 203b, 206b [2 r.], 207a, 348a [2 r.] (16); SkarKazSej 667b, 672a [3 r.], 684a.

»od grzechu odwodzić (*a. odwieść*)« [szyk zmienny] (9): *Peccatis amici indulgere, Przyiaciela od grzechu nie odwieść. Mqcz 169a; pokázuie to v Páwła świętego ono gromienie tych łudźi/ ktorzy inľze odwodziłi od grzechow tákowych/ w kthorych łámi áż do vľzu tkwieli. KuczbKat 325; RejZwierc 135; CzechRozm 204; SkarŻyw 118; LatHar 674; WujNT Tit 3 arg, Hebr 12 arg, s. 784.*

»ofiarować (się) za grzech, dla grzechu; ofiara (*a. ofiarowanie*) za grzech, dla grzechu; obiata, ofiarowan(y) za grzech« = *hostia a. sacrificium pro peccato a. pro delicto, o(b)ferre pro peccato Vulg, PolAnt; oblatu s. immolatus pro peccato a. pro delicto Vulg; oblatio pro peccato a. delicti PolAnt; conquisitio piaculi, piaculum, piamen, piamentum Mqcz [szyk zmienny] (48 : 2; 98 : 1; 2 : 5); BierRaj 19, 23; OpecŻyw 103v, 143v; ia Chriľtus przyľtěpuię do oľtarza, to ielt na krzyż ophiaruiącz łię za grzechy łudu mego. WróľŻoľt I; RejPs 60v; gdyż on łam łiebie iľvľz raczył ofiarować dla grzechow náľżych SeklWyzn g2, a2v, g2; SeklKat P, Y3v; MurzHist R4; KromRozm III K5 [2 r.]; Głos páná kriľtuľow/ iż on poľożył duľżę łwá za przyiemną ofiárę Bogu oyczu dla náľżych grzechow LubPs L2 marg; KrowObr 51v, 124, 125 [2 r.], 125v, 169v (9); A będzie łię modłil Aaron nád rogámi iego iednáć w rok/ máiąc łobá krew ktora offiárowaná ielt zá grzech Leop Ex 30/10; Ieľliż by ták vbogi był/ żeby niemogł offiárowáć zá grzech tych rzeczy kthore łá opíľáne [et non potest manus eius*

invenire quae dicta sunt]/ tedy weźmie báránká ná offiárę *Leop Lev* 14/21, *Lev* 8/14, 9 *arg*, 14/13, 14, 19 (18); przynieście ná ofiárę paloną báráná łónńzczaká/ y gołębiátko/ ábo łynogárlicę ná ofiárę zá grzech [*et filium columbae vel turturem pro peccato*] *BibRadz Lev* 12/6, *Lev* 4 *arg*, 3, 7/37, 8/2, 12/8 (23); Tákíe nieczyłtości oczýściáli s łiebie obiátami zá grzech zá włytek lud. *BielKron* 36v, 37, 37v [3 r.], 38 [2 r.], 38v [3 r.], 39, 70; *GrzegRóżn* [F3]v; *Mącz* 301c [2 r.], 336d; *RejAp* 60v; *RejPos* 32, 37, 102v, 210v; *WujJud* 156, 232, 233 [3 r.]; *WujJudConf* 180; Ofiárownik ofiáruiący (ofiárę) zá grzech [*expians illud*] ieść ią będzie ná mieýłcu świątým *BudBib Lev* 6/26, *Ex* 29/36, 30/10, *Lev* 6/17, 25 [2 r.], 30 (30); *BiałKaz* B3v; *BudNT Hebr* 7/15; *CzechRozm* 92, 95v, 101, 171v; *KochPs* 59; *ArtKanc* D18 [2 r.]; *LatHar* 76, 81, 271; Ześ niechciał ániś polubił ofiáry/ y obiáty/ y całopalenia/ y ofiáry zá grzech [*hostias et oblationes et holocaustomata pro peccato*] *WujNT Hebr* 10/8, s. 548 *marg*, 633 *marg*, *Hebr* 5/1, 3, 7/27 (15); *SkarKaz* 155b, 156b [2 r.], 158a, 161b, 349b, 488b *marg*.

»z grzechu, grzech, o grzechu, za grzech (o)sądzić (*a.* posądzać, *a.* przysądzać); sądzenie, sędzia grzechu; sądzony o grzech« = *de peccato damnare* *PolAnt* [szyk zmienny] (4 : 3 : 1 : 1; 1 : 2; 1): Nye wyelz thi łczego pan bog lyudzye ładzicz bądzye. A on odpowýedzyał zgrzechu. *LibMal* 1554/188v, 1554/188v, 191; *LubPs* R4; Páweł też ták nas vczy: Iełłiz łámi grzéchy łwe pořądzác w łobie będziemy *BiałKat* 171; *RejZwierc* 56; *WujJud* 88v; Przetoż Pan Bog dla łámego tylko iednorodzonego Syná łwego/ ktory dla nas ćirpiał y zmartwychwłtał/ iełt miłostíwym Sędziem grzechow náłzych *WujJudConf* 95, 95v; *BudNT Rom* 8/3; Co mowiac nie broni łię to/ áby człowiek iáwne^{go} grzechu/ ktory widzi/ ładzić zá grzech nie miał. *SkarKaz* 352b, 6a, 242a.

»na grzech, grzech(u) (nie) pamiętać (*a.* pomnieć« [szyk zmienny] (9 : 8): Iác ná się ciężką pracą mam/ Y grzechowci nie pámiętam. *BierEz* R3v; *WróbŻółt* K6v; *SeklKat* Vv; *MurzHist* I2; á ná grzechy/ y niepráwości ich nie będę wícey pámiętał [*et peccatorum et iniquitatum eorum iam non recordabor*]. *Leop Hebr* 10/17; *BielKron* 72v; *RejPosWiecz*³ 98v; *CzechRozm* 116; *SkarŻyw* 120, [236], 574; *LatHar* 53, 644, 653, 656; *WujNT* 537, *Hebr* 10/17.

»nie patrzeć na grzech, grzechu« [szyk zmienny] (3 : 1): nyepatrziłł na grzechi moye alye na myłofyerdzye łwoye. *BierRaj* 18v; *OpecŻyw* 129; *SkarŻyw* 252; *ArtKanc* S4.

»ku grzechu pobudzać« (1): A gdi nas ten zakał/ ktory pochrcie wnas zołtawa [...] ku grzechu pobudza *SeklKat* V.

»począc (się) (*a.* zacząć się) bez grzechu, przez grzechu; poczęty przez grzechu, bez grzechu, krom grzechu; poczęcie przez grzechu, bez grzechu« [szyk zmienny] (5 : 4; 16 : 10 : 1; 12 : 1): Gdyż tedy twoia miłá matuchna bez pirworodného grzéchu poczęta/ łłufłno aby z dułłá ij s ciałem w niebo wzięta. *OpecŻyw* 179v; bo criřtus łzwyatłocz poczał łyá nad przyrodzenye wpannye {maryey} przełz pyeruorodnego grzechu *PatKaz I* 7v, 7, 8, 8v, 9v [3 r.], 11v (16); aboczyem bylo yey myłofczy począczye przełz grzechu pyeruorodnego, wzyuoczye łzwyátey anny *PatKaz II* 65v, 25v, 48v, 54, 65v, 66v (22); *PatKaz III* 94, 95v, 136; *KrowObr* 145v *marg*, Rr2v; *CzechEp* 192 [2 r.]; Tá błogofłáwiona iełt miánowicie miedzy niewiáłtami: bo od troiákiego ich przekłętwa/ wolná vczynioná: to iełt [...] Winy: iż bez grzechu poczęłá *LatHar* 477, 415. Cf »czysty, poczęty przez grzechu«.

»w grzechu począc (się) (*a.* zacząć się, *a.* poczynąć się), poczęt(y)« = *in peccato concipere* (*concipi*) *Vulg* [szyk zmienny] (13 : 9): iám łie w grzechu poczał ij narodzil/ a ty dobry Iezu bęđątz bez grzechu/

pomŃtęs za mój grzech wziął *OpecŻyw* 23; czo by wprawdzye nyebylo by wgrzechu byla poczatha *PatKaz I* 10, 4v, 11v [2 r.], 13, 14; *PatKaz II* 66v, 73v; DzyeŃyathe bog vyedzyal yfz eua myala wgrzechu począc Ńwe Ńyny *PatKaz III* 91; *RejPs* 76v; *GliczKsiqż* E2v; *LubPs* T6; *SeklPieś* 32; *Leop Ps* 50/7; *GrzegŚm* A3v; *ArtKanc* Mv; *LatHar* 164; Iam w grzechu Ńię zaczął *SkarKaz* 515a, 577a [2 r.], b.

»(nie) poczytać (a. przyczytać) grzech(u), za grzech; poczytany (a. przyczytan(y)) za grzech, grzech, miedzy grzechy« = (non) *reputare delictum PolAnt*, *Vulg*; (non) *imputare a. statuere peccatum Vulg* [szyk zmienny] (22 : 11; 4 : 3 : 1): *SeklKat* M4, Nv, R, V3v; Drugą Ńprawiedliwość ieŃt/ Ńprawiedliwość wiary/ gdy nám pán Bóg niepoczytá grzechów náŃzych *MurzNT* 3v; *LubPs* H3v; ábowiem mu Pan grzechu niepotzytał zá grzech *KrowObr* 156v, 156v; *Leop Act* 7/60; Abowiem Bog był w KryŃthufie Ńwiat Ńobie iednáiac/ nie przyczytáiac im grzechow ich *BibRadz* 2.*Cor* 5/19, *7; *RejAp* 83v; *RejPos* 310v, 326, 333 [3 r.]; *WujJudConf* 215; *RejPosWstaw* [21³]v, [110³]; A (ták) zá grzech to poczytano [*fuit ... in peccatum*] domowi Iarowehámowemu *BudBib* 3.*Reg* 13/34; *CzechRozm* 95v; *SkarJedn* 132, 240; *SkarŻyw* 135, 294; *CzechEp* 10, 18; *WerGośc* 210; *ArtKanc* L9, L9v, N8; *LatHar* 160; *WujNT Act* 7/60, *Rom* 4/8, 5/13, s. 547, 2.*Cor* 5/18[19], Yyyyy4; *PowodPr* 49.

»grzech podjąć (a. przyjąć, a. przyjmować)« = *wziąć odpowiedzialność za grzech i wszystkie jego konsekwencje* [szyk zmienny] (8): Oto yen grzechu nyeuczynyl grechi moye podyal ij nyemoci moye Ńwoya ŃynoŃcy vŃdrowyl. *BierRaj* 23v; ijż on baranek będąż niewinny/ z wielką miłoŃcią przyiał náŃŃe grzechy *OpecŻyw* 122v; *PatKaz I* 6 [2 r.], 17v; *PatKaz III* 126, 130v; *KrowObr* 208v.

»od grzechu się podnosić« (1): y pierwey Ńercá ľáŃką Ńwoią vprzedza/ áby Ńię duŃzá náŃzá ożywiáľá/ á od grzechu podnoŃľá. *SkarKaz* 347a.

»(po)kajać się, kający się grzechow; (po)kajanie (się) grzechow, za grzechy, z grzechow« = *poenitentia scelerum Modrz* [szyk zmienny] (11 : 3; 4 : 3 : 1): Kożdy ktory chce zbáwion być: Spowiedź naprzod ma vdziáľáć/ A Ńwych się grzechow pokáiac. *BierEz* R3v; *KrowObr* 44, 44v [3 r.], 220v; *BielKron* 202v; *RejPos* 113v, 166 [2 r.]; Bo ChriŃtus nie ieŃt pożyteczen/ iedno wierzącym/ y grzechow Ńie káiacym etć. *CzechRozm* 265, 95v, 257v, 268; á przytym nápomínánie do pokáiacia z grzechow. *ModrzBaz* 127, 108v; *KochPs* 111; *SkarŻyw* 358 [2 r.]; *NiemObr* 38, 114, 146.

»grzechem pokalać, pokalan; grzech pokala; zakał grzechu« (1 : 1; 3; 7): *PatKaz III* 96v; nie trzeba tak rozumieć iako byŃmy potim niemely oŃtatkw zakału grzechu ktore wnas zoŃtawayá pochrcie *SeklKat* V3v, Z3v; *MurzHist* G4; *KuczbKat* 145; *WujJudConf* 246v; *RejPosWstaw* [41²]; Sam tylko grzech pokala człowieká *WujNT* 64, 64 *marg*, Bbbbbbb2; *SkarKaz* 348b [2 r.].

»grzechem (po)karać (się), karan; grzech karze« [szyk zmienny] (2 : 1; 2): ináczey być miáľo/ iż gdy kto wzgárdzi on prawdziwy á wdzięczny pokarm niebieŃki [...] áby tymże grzechem nie miáľ być karan *RejAp* 58v; Dawid gdy zoŃtał cudzoŃoźnikiem y mężoboycą/ tymże grzechem Pan Bog dom iego pokarác raczył. *RejPos* 50v; *RejPosWstaw* [41⁴]; Grzech nas karze Pánie/ przetoŃmy wzgárdzeni *GrabowSet* B4v; *WujNT* 330.

»grzech pokry(wa)ć (a. zakry(wa)ć); grzech pokryty (a. zakryty, a. nakryty); zakrycie grzechu« = *odpuszczać* [szyk zmienny] (8; 9; 1): BŁogoŃławieni ľá kthorych Pan odpuŃzcza złoŃci/ A iż pokrywa grzechy ich s Ńwey BoŃkyey miłoŃci. *LubPs* H3v; VkaŃz kthorą offiárą Ńwoią ludzie vmárli Ńwięci grzechy náŃze/ przed ŃtráŃŃliwym ľádem Bożym zákrywáiac? *KrowObr* 210; *BudNT Rom* 4/7;

CzechRozm 116 [2 r.], 207, 211v; *SkarŻyw* 183; *LatHar* 160; *WujNT Rom* 4/7, s. 537 [4 r.], 702, Yyyyy4; *WysKaz* 25; *SkarKaz*)(3v.

»pokutować za grzech; pokuta za grzech, grzechu, z grzechu; pokutujący za grzech, w grzechu« [szyk zmienny] (21; 24 : 1 : 1; 2 : 1): Y niechciał iuż mięłá iádác: Chcąc zá grzechy pokutowác. *BierEz* R3; *OpecŻyw* 29, 103, 160v; *PatKaz III* 137v; *SeklWyzn* c3v; *KromRozm I* G4v, H, P; *LibMal* 1554/191; *SeklPieś* 32; *BibRadz II* 141a marg; *BielKron* 44v [2 r.]; *HistRzym* 34, 46v, 111v; Záprawdę záprawdę powiedam wam/ iž wielkie wefele będzie w niebie nád iednym pokutuiącym zá grzechy łwoie *RejPos* 165; *HistLan* D2; *KuczbKat* 115, 205; *WujJud* 99, 108, 223v; *WujJudConf* 191; *KarnNap* C4; *SkarJedn* 397; *KochOdpr* C; Day Boże nam do pokuty z grzechow [...] ták prętkie y chętliwie powłtanie. *SkarŻyw* 26, 32, 294, 309, 337, 358, 511, 571; *ReszHoz* 130; *ReszList* 148; *ArtKanc* A11v, L20v, N4v, Q19v, Q20; *LatHar* 108, 679; *WujNT* 204, 292, 505, Bbbbbbbv; *WysKaz* [24].

»grzechu, za grzech (nie) policzać (a. policzyć); policzon za grzech« = *non imputare peccatum* *PolAnt* [szyk zmienny] (2 : 2; 1): Acżkolwiek zakał niebywa zgładzon [...]/ ale przes ochrczenie/ niebywa policzon za grzech. *SeklWyzn* d4; *SeklKat* V, V4; *HistAl* I6v; *BudNT Rom* 4/8.

»(po)mścić (się) grzechu, nad grzechem, za grzech; pomsta za grzech, grzechu, dla grzechu, na grzech« = *wyznaczyć za grzech pokutę* [szyk zmienny] (5 : 1 : 1; 15 : 3 : 1 : 1) : Wiedz ižci P. Bog grzechow mści *BierEz* F4; a ty dobry Iezu będątz bez grzechu/ pomłtęs za mój grzech wziął *OpecŻyw* 23; *WróbŻółt* M8; *RejPs* 223; Tákowe łą boginie twoie [...]/ ktore łie po łmierci ludzkiey nád grzechy iádowicie młzczą. *HistAl* K2; *RejWiz* 166 marg, Dd4v; *Leop Iudic* 20/10, *Ps* 38 arg; *RejPos* 106 marg, 234, 244, 245v; á káždy winę y pomłtę grzechu łwego nošić będzie. *BiałKat* 216, 171 [2 r.], 173v, 225; *RejZwierc* 133v, 174; *SkarŻyw* 263; *ArtKanc* I3, K10, Sv; *ZawJeft* 47; *WujNT* 120 marg; *CzahTr* B.

»grzech (po)pełnić (a. popełniać, a. wypełniać), popełniający; grzech (po)pełniony; popełnienie grzechu« = *implere peccatum*, *Vulg; se impiare* *Mącz* [szyk zmienny] (17 : 1; 15; 1): A to tak łie rozumie iz kiedy człowiek ma grzech popełnic, tedy on grzech naprzod bywa pocżęti wolą. *WróbŻółt* C5v, 58/6, 100/8; *SeklKat* G3; *HistAl* I5; *KromRozm I* Cv; ale ta wolá z łercem iego niemogła być kłemu od vmysłu przywiedżiona/ patrząc na wielkość grzechu popełnione^{go} *MurzHist* K3, G4; *Impiare se*, Pomázác łie popełnieniem grzechu yákiego. *Mącz* 301d; *GórnDworz* Z7v; *RejPos* 243v; *BiałKat* 376; *KuczbKat* 115, 195 [2 r.]; *CzechRozm* 60v, 210, 218v; *SkarŻyw* 74, 333; *ReszPrz* 52; *ReszList* 148 [2 r.]; *GórnRozm* M2v; *GrabowSet* M2v [2 r.], N2; *LatHar* 113, 676; *WujNT* 387, 427 marg, *Rom* 3/25, 1.*Thess* 2/16; *SkarKaz* 348b.

»powściągać (się) (a. wściągać), powciągany od grzechu« [szyk zmienny] (5; 1): cy wżłfczy grzełá ktorzy zlie vżywaią tego łacramentu/ albo ochrciwłzy łię niehczą powłciegac od grzechu *SeklKat* V2v, X3; *LubPs* K4; *KwiatKsiąż* C4; *RejAp* 83; *WujJud* 86.

»z grzechu, od grzechu powsta(wa)ć; z grzechu powstanie« [szyk zmienny] (15 : 1; 10): łmutki/ kłopoty/ łłkody/ omowy/ ij ijnłłe przeciwnłci ij przełładowanié/ łą znamienité łálki bożé znamiona ij vpominki powłtaniá z grzechow *OpecŻyw* 32v, 171, 171v, 190; Wylicżánye przełładowaniá cżárthowłkich pokus/ ktore przekazáyą grzełznemu/ áby nie powłtał z grzechu łwe^{go}. *LubPs* ee4v

marg, T *marg*, T4 *marg*; *RejPos* 223v; *KarnNap* B2v; *SkarŻyw* A3v, 100, 304 *marg*, 440 *marg*, 507; *ArtKanc* D11v, F3v, F6v, F17v, H15v, I16, M5; *LatHar* 463, 480; *SkarKaz* 279a, 347a, 636b.

»grzechu (po)zby(wa)ć, pozbawić« (7 : 1): Turcy po iákichkolwiek grzechach wodą łobie omywáią łono/ koláná/ głowę/ y ine członki/ mnimáiąc áby tym grzechow zbyli. *BielKron* 165, 457; *HistLan* D2v; zázwdy y ná wśelkim mieyfcu iemu zá to dziękowác/ że on z miłosierdzia śwego/ nas ludzie ftrácone grzechu pozbáwić [...] raczył. *KarnNap* B2; *KochPs* 27; *ArtKanc* M15v; *WysKaz* 27; *SkarKaz* 156b.

»grzechu (nie) (po)znać (a. uznać)« = (nie) mieć grzech(u); *crimen scire*, (non) *noscere peccatum Vulg* [szyk zmienny] (9): bo ieffcze z młodu będatz barankie^m niewinny^m/ dzieciátkiem młodem/ ktory grzechu niepoznál/ za nás grzeffnéé iako dzijs wielką boleltz cirpiál. *OpecŻyw* 22, 23, 134v; Nieuznać więcey grzechu any fmierci *SeklKat* P4; *Leop Tob* 4/13, 2.*Cor* 5/21; *BudBib* I 434b *marg*; *ArtKanc* D10v; *WujNT* 2.*Cor* 5/21.

»przebaczać grzechy« (1): tak że téfz przebáczá grzechy náfze poki iedno wiary fzczéréi a niezmyflonyi nieodpadámy *MurzNT* 3v.

»przepraszać za grzechy, o grzechy« (1 : 1): Ciáło iego potym fyn tego Cefarzá Theodozyus/ z wielką wczćiwością przeprałzáiąc Páná Bogá o grzechy rodzicow fwoich/ do Konftántynopola przyprowadził. *SkarŻyw* 90; *SkarKaz* 488b.

»grzechow nie przypisować« (1): ále iż mu Pan Bog grzechow *non imputat*, nie przypifuie. *ReszPrz* 89.

»o grzech przyprawić, przyprawiony« [szyk zmienny] (3 : 2): przyprawili cię o grzech ftárfzy twoi *BielKron* 95, 83v; W Trzecim pokutę przekłádáią/ y modlitwy/ ludziom o grzechy przyprawionym fłuzące *LatHar* [+12], 133, 612.

»grzech przywieść (a. przywodzić), przywodzący« = *kusić, kuszący do grzechu; inducere peccatum Vulg* [szyk zmienny] (4 : 1): Mogł fye ktho z ludu poznać z żoną twoią/ thedy byś był przywiódł ná nas wielki grzech *Leop Gen* 26/10; *BibRadz* *6v; *SkarŻyw* 491; Ieft pokulá (mowi Auguftyń S.) grzech przywodziąca/ którą Pan Bog nikogo nie kuśi *WujNT* 787; *SzarczRyt* A2.

»w grzech, ku grzechowi, do grzeehu, o grzech (przy)wieść (a. przywodzić, a, z(a)wodzić, a. powodzić, a, wwieść, a. zawieść); w grzech, ku grzechu, do grzechu przywiedzion(y)« = *peccare facere Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (13 : 8 : 7 : 2; 1 : 1 : 1): Dáy mi motz ijjżbych od ducha złościwé^{go}/ ij téż od człowieka złego/ ku żádnému [!] grzechu niebył przywiedzion *OpecŻyw* 108v; *WróbŻolt* oo4v; aby kroleństwo fzatańkie (ktore nas wżądze cielefne przywodzi y grzechi rofliczne) wnas było potłumione y wykorzenione. *SeklKat* S2, T, Tv; *BielKom* C5v; *SeklPieś* 32; y przywiódłes o grzech lud Ifráelfki. *Leop 3.Reg* 21/22, 4.*Reg* 21/11; *BibRadz* I 58d *marg*, 2.*Esdr* 13/26, *Ier* 32/35; *BielKron* 34v; *RejPos* 49v, 142v, 202v; *WujJud* 90, 102v; *BudBib* 4.*Reg* 23/15, *Ier* 32/35; Obrzezuy y odćinay zbytki y kochániá twoie/ ktore do grzechu przywodzią *SkarŻyw* 4, 36 [3 r.], 321, 444; *WerGość* 257; *ArtKanc* L7v; *WujNT* 845; *PowodPr* 52; *CzahTr* C4; *SkarKazSej* 703a. Cf »przywodzić z grzechu w grzech«.

»przywodzić z grzechu w grzech« (1): áby fie vznawfzy nie przyłzedł záfię ku łálce Páná śwego/ á owfzem ieffcze więcey przywodziąc onego człowieká ták opuľczónego z grzechu w grzech. *RejPos* 78v.

»od grzechow, z grzechow rozgrzeszać (*a. rozgrzeszyć*); rozgrzeszenie z grzechow, grzechow« [szyk zmienny] (3 : 2; 1 : 1): y ciebie kapłanie proŹę abys mię rozgrzeŹił zwłŹiŹtkich grzechow moich *SeklKat* X, X2v; *KrowObr* 159v; *KuczbKat* 215 [2 r.]; *WujJud* 86; *SkarKaz* 242a.

»rozwięz(ow)ać grzechy, od grzechow, z grzechow; rozwięz(ow)anie grzechow, od grzechow, z grzechow; od grzechow rozwiązany; grzechy rozwiązujący« [szyk zmienny] (12; 4 : 1; 5 : 1 : 1; 2; 1): RozwiązawłŹy grzéchy iŹŹtę/ Vczyń nás ciché czyłté. *OpecŻyw* 190v; Mácieiu Źpráwiedliwy/ rozwiąz nás od grzechow zwiázek náłzych. *KrowObr* 162v, 163, 174, 174v [2 r.], 175, 192, 217v; *RejPos* 117v *marg*; tám [trzeba szukać] rozwiązania z grzéchów/ gdzie ié vkazano *BiałKat* 336, 161 [2 r.], 166; kiedy pokutuiący ludzie od grzechow rozwiązáni bywáią *KuczbKat* 220; *RejZwierc* 250; *WujJud* 147v, 224; *BiałKaz* B4, M4; *SkarJedn* [d9]; *CzechEp* 363; *NiemObr* 38, 153; *LatHar* 33; *SiebRozmyśl* Bv; *WujNT* 354.

»(s)karać (*a. pokarać, a. ukarać*) z grzechu, grzech, za grzech, dla grzechu, prze grzech, o grzech, od grzechu, według grzechu; grzech się ukarał, jest (s)karany (*a. pokarany*); (s)karanie (*a. pokaranie, a. niekaranie, a. kaźń*) za grzech, grzechu (*G*), dla grzechu, grzechu (*D*), z grzechu, prze grzech; (s)karan(y) za grzech, z grzechu; grzech (*A*) karzący« = *portare iniquitatem a. peccatum, poena iniquitatis a. peccati PolAnt; peccata arguere a. castigare a. punire Modrz; arguere de peccato Vulg* [szyk zmienny] (26 : 25 : 15 : 9 : 4 : 3 : 1 : 1; 1; 3; 33 : 7 : 6 : 1 : 1 : 1; 1 : 1; 1): *OpecŻyw* 47; *PatKaz* III 130v; ale za moy grzech Źkarał mie yełth bog *LibLeg* 11/55v; Iako pan bog karze lud prze grzechy ich. *RejPs* 123v *marg*; Czo za karanie pan Bog dopułŹcza dla takowych grzechow? *SeklKat* G3, G3, I3v [2 r.], K3v, K4 [4 r.], K4v [2 r.] (17); *HistAl* K5; Chce te⁸⁰ Bóg/ abyeh iá to karanié za grzéch cierpiáł *MurzHist* E4v, Gv, L, Pv; *LubPs* H3v *marg*, L *marg*; Duch Źwięty [...] włzyłtek Źwiát z grzechu iednołtáynie karze. *KrowObr* C2, C4v, 63, 65, 79v; *RejWiz* 95v, 152; Poczynaia Źie Kxięgi Nehemiałła [...]. Są o budowaniu muru okołó Ieruzálem: y o karaniu grzechu ktory Źie tráfł. *Leop* L14v, *Ps* 38 *arg*, ZZ; *BibRadz* I 2d *marg*, *Num* 18/23, 32, *Thren* 4/6 [2 r.], *Ez* 18 *arg*, *Tob* 3/3; *BielKron* 35; álbo áni łam zrozumiełŹ czym on iednák mułŹ pokarać grzech twoy *RejAp* 31v; *GórnDworz* Ff2; *HistRzym* 46v, 109v; *RejPos* 51, 84v, 86, 128v [2 r.], 129 [2 r.] (18); *BiałKat* 98v, 168v, 171, 378v; *RejZwierc* 56; *WujJud* 63v, 192, 214v; *WujJudConf* 24; *RejPosWstaw* [41⁴]; *CzechRozm* 96, 217; *KarnNap* Dv; *ModrzBaz* 29, 49v, 128; *SkarJedn* 396, 402; *KochPs* 61; on iá o grzech y przełtápienie zakonu Bóžego karać miał *SkarŻyw* 262, A4, 36, 263, 310, 462, 544; *CzechEp* 152; *ReszList* 163; *ArtKanc* L12v, S17; Iełli to ná kaźń memu Grzechu: nie wytrwa łłá/ bolu temu. *GrabowSet* C4, B, Cv, C3, Gv, P3; *LatHar* +++2v, 33, 158, 577, 580 (8); *WujNT* 47, 52, 159, 292, 323 (14); *WysKaz* 28; *PowodPr* 17, 75; *SkarKaz* 3a, 8b, 120a, 275b, 381h, Oooo2b, Oooo3b; y nie dał Pan Bog łzczéłłcia ná nieprzyiaćioły: áł Źię on grzech vkarał *SkarKazSej* 703a, 688b, 695b [2 r.].

»grzech skaźać [= *gładzić*]; skaziciel grzechu« (1; 1): yłŹ oná myála porodzyeh łkazyczyela grzechu, pana yezufa *PatKaz* II 45; Włédy odpułtow nadano By iemi grzechy zgkarzano [!] *RejKup* Kv.

»skłaniać się (*a. skłonić się*) ku grzechowi, do grzechu; skłonołł do grzechu, ku grzechowi; skłonołny (*a. przykłonołny*) ku grzechowi, do grzechu« = *pronus in vitia Mqcz* [szyk zmienny] (2 : 1; 8 : 7; 5 : 1): Błáđziłem, czułŹ czéłto Źie ku grzechowi skłaniaiać. *WróbŻółt* pp8, 124/5; *BielKron* 225v; *Mqcz* 325d; iełli białégłowy łá pochopniełŹe/ y łkłonnełŹe ku grzechowi/ [...] przedłię mimo to

wfzytko/ więcey fie łtrzymywáią od złego *GórnDworz* Aa2; *RejPos* 49v [2 r.]; *KuczbKat* 420; *WujJud* 77, 90, 90v, 102v [2 r.]; *KarnNap* F3; *SkarŻyw* 271, 542; ráczże nas dziś twa mocą záchowywác y wśpomágác/ ábyfmy fię tego dnia do żadnego grzechu nie łkłonili *LatHar* 18, 31, 236, 445; *SkarKaz* 348b [2 r.], Ooooc, Oooo2c.

»służyć grzechowi; sługa grzechu« = *peccati minister PolAnt*, *Vulg*; *servire peccato*, *servus peccati Vulg* [szyk zmienny] (7; 5): a on iełt bogiem iego y łlugą grzechu łwego *SeklKat* D4v; A łzátánłka łpráwá y vczynek iego iełt/ łłużyć grzechowi *RejPosWiecz*² 93v; *BiałKat* 216; *GrzegŚm* 20; *BudNT Gal* 2/17; *CzechRozm* 220v; *WujNT Ioann* 8/34, *Rom* 6/6, *Gal* 2/17, Bbbbbbb4v; *SkarKazSej* 692b [2 r.].

»grzech (s)plódzić« [szyk zmienny] (6): *MurzHist* L2; gdy pan Bog ty/ ktorzy tákowy grzech plódzą/ á onego fie dopułłczáją każe wodą á vthopyenyem kárác. *GliczKsiąż* D7v; *SeklPieś* 31; *GórnDworz* Z7v; *SkarŻyw* 262; *GórnRozm* Dv.

»grzechu sprawi(a)ć się (a. sprawować się)« (3): Wielkie przekásky miewaia Kiedy fię grzecho [!] łprawiaią. *RejKup* i4v; *LubPs* R4 marg; *BiałKat* 173v.

»sromać się grzechu, za grzech; posromocon przez grzech« = *erubescere de delicto Vulg* (1 : 1; 1): Bo łromaiącz fie grzechow łwych pokutowali *WróbŻółt* kk6v, oo6; Sromayćie fie [...] przed kxiążęciem y łędzim zá grzech *Leop Eccli* 41/21.

»w grzechu trwác, trwájacy; grzech trwa« = *permanere (in) peccato PolAnt*; *peccatum manet Vulg* [szyk zmienny] (8 : 1; 1): Gdy fie zá łwięte mniemáią/ W ciężkich grzechoch łami trwáią. *BierEz* L; ále theraz powiádaćie iż widzimy/ przethoż grzech w was trwa. *Leop Ioann* 9/41, *Os* 9 arg; *HistRzym* 120v; *KuczbKat* 135; *BudBib* I 372a marg; *BudNT Rom* 6/1; vczynki miłóšierne nie pomagáią człowiekowi w grzechách trwáiącemu *WujNT* 243, *Rom* 6/1, s. 828.

»ubłagać grzechy, za grzechy; ubłaganie za grzechy, grzechow« = *odpokutować, odpokutowanie za grzechy; repropitiare delicta Vulg*; *propitiatio pro peccatis PolAnt*, *Vulg* [szyk zmienny] (1 : 1; 16 : 2): Iż Kryłtus iełt włbáganie zá grzechy náłze. *KrowObr* 165, 210, 210v; *BibRadz Ioann* 4/10; *GrzegRóżn* M2; *RejAp* 52; *KuczbKat* 200; *RejPosWstaw* 22 [2 r.]; *BiałKaz* B3v; *CzechRozm* 94; *SkarŻyw* 491; *CzechEp* 252; Skąd powinien był we wfzytkim być podobny bráćiey: áby fię słał miłóšiernym y wiernym Arcykáplánem do Bogá/ áby włbágał grzechy ludu. *WujNT Hebr* 2/17, s. 697, 1.*Ioann* 2 arg, 2, 4/10; *SkarKaz* 488b marg; *VotSzl* Bv.

»(u)chronić się, uchronienie grzechu« [szyk zmienny] (3 : 2): *GliczKsiąż* N5; *LubPs* Y2 marg; Kupiec fię ledwo może [!] vchronić grzechu *BibRadz Eccli* 26/35; TEn łtan Małżeńłtwá S. y Sákráment Pan Bog połtánowić raczył [...] ku vchronieniu á vwiárowániu grzechu nieczyłstego *WerKaz* 285, 285.

»(u)czynić (a. poczynić), udziałác grzech; uczyniony grzech; uczynienie grzechu« = *facere peccatum Vulg*, *PolAnt* [szyk zmienny] (39 : 1; 6; 1): *BierRaj* 23v; Bo aczkowyek [!] by nyektory człowiek vczynyl wfchyłztky grzechy łzwyatha thego a yełtli by thy trzy modłitwi bili mowiony przy yego łzkonanyv. thedy mu bądą odpułłczony wfzyłchthy [!]. *PowUrb* +4; *PatKaz* II 23; *SeklWyzn* f3; *SeklKat* B3, Kv; *RejKup* t7v; *GliczKsiąż* B7v; *KrowObr* 78v; *Leop Tob* 12/10, 1.*Ioann* 3/4, 8, 9; *BielKron* 3; *OrzQuin* F2; *HistRzym* 48v, 53v; *RejPos* 100v; *RejPosWiecz*² 93v; *KuczbKat* 135, 321 žp;

BiałKaz A4v [2 r.]; *A* iesli by grzechy poczynił [*peccata fuerit perpetratus*]/ będą mu odpuszczone. *BudNT Iac* 5/15, 1.*Ioann* 3/4, 8, 9; *CzechRozm* 233; *SkarJedn* 273; *SkarŻyw* 83, 333 [2 r.], 502; *CzechEp* 317, 338; *WerGość* 204; *GrabowSet* H4; *LatHar* 113; *WujNT Ioann* 8/34, 1.*Petr* 2/22, 1.*Ioann* 3/4, 8, 9, *Bbbbbb4v*; ále vczynienie grzechu/ to grzech. *SkarKaz* 348b, 514b; *SkarKazSej* 692b.

»w grzechu, z grzechem umrzeć (*a.* umierać, *a.* pomrzeć, *a.* zemrzeć); w grzechu dokonywać żywota; w grzechu umierający« = *umrzeć bez rozgrzeszenia; mori propter peccatum PolAnt; mortuus in peccato Vulg* [szyk zmienny] (11 : 1; 1; 1): ktorzy w grzechach śmiertelnych bez wiary vmieraią *SeklWyzn* b4v; *SeklKat* Y4; *KrowObr* 157v; *Leop Num* 27/3; *BielKron* 260v; Wtóry towarzyszył ktoremu nie fni to że w piekle był/ fą bogacze y mocarze te^{go} światá/ ktorzy bez wątpienia przez káznodzieie śpowiedniki wiedzą że w grzechách krom fkruchy vmieraiący do piekła idą *HistRzym* 98, 91v; á zlituycie nie nád tą nędzną á bárzo ochorzałá dyzeweczka fwoia/ tho iest/ nád dufyczka fwoia/ ktora prawie iuż fnaż w grzechu fwoim dokonywa żywota fwego. *RejPos* 256; *BudBib* 2.*Par* 25/4; *LatHar* 647; *WujNT* 620, 828; *WysKaz* 15, 20.

»umrzeć, schodzić bez grzechu« (1 : 1): Bo nieiednáko wfzyfcy zte^{go} światá zchodzą/ ále iedni z grzechami ciężkimi/ [...] á drudzy bez grzechu żadnego *WujJud* 203; *WysKaz* 20.

»upadać z grzechu w grzech« (1): Srogye zaślepienie grzeźnego/ który zawnźdi co dálej tim więcej wpada z grzechu w drugi grzech *LubPs* Y3 *marg*.

»w grzech, w grzechu, grzechem upaść (*a.* upadać, *a.* wpaść, *a.* wpadać); w grzechu, grzechem, w grzech upadły; grzechu, w grzech upad(ek) (*a.* wpadnienie); w grzech, przez grzech upadający (*a.* wpadający)« = *lapsare, lapsio, lapsus Mącz* [szyk zmienny] (56 : 3 : 2; 6 : 2 : 1; 6 : 3; 1 : 1): Smyluy fya tez myli panye nad onimy. Ktorzi przełmya w grzech vpadly *BierRaj* 19v, 19v; *OpecŻyw* 59; y mouy tako Szwyaty grzegorz o zaprawda yfz ny{e} wupadzye grzecha myla panną {marya} yesth oczyfzcyona *PatKaz II* 67v, 32v, 36, 37, 41 [2 r.], 66 [2 r.] (17); *PatKaz III* 93; *WróbŻołt* pp; *RejPs* 197; *SeklWyzn* Dv; *SeklKat* V3; *RejKup* f2v; *LibMal* 1551/160v; *MurzHist* L2v; *LubPs* A5v, L3v; *KrowObr* 62v, 176v; *Leop* QQqq5; iż ty rzeczy pożyteczne fą zháwieniu/ á od Kryftulá vftháwione zwłafzczá pokuthá/ kthora po krćie człowieká w grzechy wpadáiącego rozgrzeźza. *BielKron* 236, 93, 152v; *Mącz* 180b [2 r.]; *HistRzym* 56v, 99; *RejPos* 87v, 89, 102v, 109v, 120v (16); *KuczbKat* 115; *RejZwierc* 196v; *SkarJedn* 161; Tenże targ czyni czárt przez grzech śmiertelny vpadaiącym *SkarŻyw* 173, 36, 59, 168, 291, 300 (9); Iż Pan Kryftus przed fámą męką fwą/ nofząc ná łobie ołobę vpadłego grzechem narodu ludzkiego / z tey ftrony modlił fię *CzechEp* 200, 200; *WujNT Rom* 1 *arg*, s. 527, *Hebr* 6 *arg*, s. 762 [2 r.], 801; *WysKaz* 23; *SkarKaz* 577a, b; *GosłCast* 26. Cf »upadać z grzechu w grzech«.

»(u)strzec (się) (*a.* wystrzegać się, *a.* ostrzegać się) grzechu, od grzechu; wystrzeganie grzechu; strzegący się grzechu« [szyk zmienny] (25 : 2; 1; 2): ktora potym na pvfzczy miefzkała/ ftrzegacz fię grzechv *SeklWyzn* d2; *SeklKat* Xv; *Yan* [...] wyflawyáyac [...] w trzećim [liście] Gáyá nyeyákyego ku miłofci Bożey y fpołeczney/ á ku záchowányu práwey/ á wyftrzegányu złey náuki y grzechu pobudza *KromRozm II* c4v; *GliczKsiąż* D8v, E6v, N5; *RejPos* 129v *marg*, 131v, 146v, 214v; *RejZwierc* 53v;

SkarŻyw 324, 332, 335 [2 r.], 371, 394; *WerGość* 254; *WisznTr* 32; *ArtKanc* M3; *LatHar* 133, 134, 137, 626, 637, 676; *WujNT* 783, 804; *WysKaz* 18; *SkarKaz* 577b.

»grzechu, grzechowi (u)wiarować się; grzechu, od grzechu uwiarowanie (się)« [szyk zmienny] (17 : 1; 11 : 1): *Pyerua* regula fzywątółczy yeft grzechom fyą uyarouacz *PatKaz III* 141; *SeklWyzn* c4v, e2v, f3; *SeklKat* Kv, K3 [2 r.]; Co wđdam moim zdányem nye práwye źle yełfłz to ci co wtem fą dla vwyárowánya grzechow czynyą. *GliczKsiqż* P3, P3; *OrzList* c2v; *RejPos* 228v; *KuczbKat* 220 [2 r.]; *KarnNap* B4v; *SkarŻyw* 317, 507; *WerKaz* 280, 285; *ArtKanc* M14, N3v; *LatHar* 250, 421, 462, 665; *KołakCath* C5v; *WujNT* 527, 533, *Zzzzz4v*; *WysKaz* 46; *SkarKaz* 312b.

»od grzechu, z grzechu uzdrawiać (a. uzdrowić); grzech jest uzdrowion« [szyk zmienny] (1 : 1; 1): Naprzod krzeft, ktori vzdrawia od grzechow y ożywia od łmierci. *WróbŻółt* H3; *HistRzym* [118]; *ArtKanc* Mv.

»(u)zna(wa)ć (a. pozna(wa)ć) grzech; (u)znać się w grzechu, do grzechu; uznanie (a. poznanie, a. rozeznanie) grzechu; grzech poznany = być świadomym swego grzechu; *cognitio peccati* *Vulg*, *PolAnt*; *agnoscere* a. *cognoscere peccatum* *Vulg* [szyk zmienny] (39; 2 : 1; 21; 1): Początek zbawienia iełth grzechow poznanie *BielŻyw* 102, 145; *RejPs* 176; iż kiedy kto vznakfzy łprzykazania bożego łwoie grzechy [...] obaczy/ cięfżki gniew bozy *SeklWyzn* c3v; A takowy grzech bywa poznany przez przikażanie Boże *SeklKat* Q4, A3v; *GliczKsiqż* D7v; *LubPs* B6 marg, E3v; *KrowObr* 227v, 228; *Leop* 2.Reg 19/20, *Rom* 3/20; *BibRadz* *6v, I 136b marg, *Rom* 3/21[20]; *RejAp* 19; *RejPos* 11v, 14v, 134v, 165v, 307 marg, 328; *RejPosWiecz*³ 98 [5 r.], 98v, 99v; *WujJudConf* 64, 76; *CzechRozm* 95v [3 r.], 96 [2 r.], 166, 218, 218v (11); *KochPs* 76; Przeto y łam fię do wielkiego grzechu łwego zna *SkarŻyw* 80, 429, 527 [2 r.]; *ArtKanc* H16v, L20v, M3, N7v, N8, P6 [2 r.], S4v; *GrabowSet* P3; *LatHar* 110, 131, 206; *WujNT* *Rom* 3/20, 7/7; *SkarKaz* 638b; *SkarKazSej* 697b.

»westchnąć za grzechy« (1): iż ktorey godziny wełtchnie człowiek za grzechy, odpufciłz iemu *WróbŻółt* nn7v.

»od grzechu (w)strzyma(wa)ć się, wstrzymanie się« [szyk zmienny] (3 : 1): ábowiem tho iełth rzecz łfta/ iż ci kthorzy łie od grzechu łtrzymać nie mogą/ [...] widzą łáłnie że to ná co łe myłł/ á żądza przeciwko przyłtoiełftwu wiedzie/ iełth złe/ á niepocźciwe *GórńDworz* Ff4; *WujJud* 191; *WujJudConf* 190v; *WujNT* 452.

»dla grzechu, za grzech wstydzić się (a. wstydać się); za grzech się wstydzący« [szyk zmienny] (1 : 1; 1): *RejPos* 311; dla grzechow náłzych nie chcemy fię włtydźić *ArtKanc* R17v; Włafne łumnienie/ przed włzyłtkim łwiátem/ zá twoie grzechy fię włtydzące. *LatHar* 669.

»wybawi(a)ć (a. zbawić) od grzechu, z grzechu, grzechu; wybawion(y) od grzechu, z grzechu; wybawienie od grzechu, z grzechu; wybawiciel od grzechu« = *a peccato liberare* *Vulg*, *PolAnt*; *a peccato salvare* *PolAnt*; *salvus a peccato* *Vulg* [szyk zmienny] (19 : 5 : 2; 3 : 2; 1 : 1; 1): bo przełz to ymyą upadly byua wznyefyon grzełzny z grzechow uybauyon *PatKaz III* 124v; *WróbŻółt* V6, V6v, mm4; Iefus iełt żydowlkie łlowo wykłada fię zbawycieł bo ten zbawia nas grzechow náłfych *SeklKat* O2v; *LubPs* Xv; *KrowObr* 76v, 155, 165; *Leop* *Tob* 4/11, *Eph* 2 arg; *BibRadz* *6v [2 r.], *Sap* 10/13, *Matth* 1/21; *RejPos* 33v [2 r.]; *KuczbKat* 25; *WujJud* 221; *RejPosRozpr* b4; *CzechRozm* 56v, 106v, 122v; *KarnNap* E2v; bez ktorey łálki y wybáwienia z grzechow nienáyduiem *SkarŻyw* 198, 2; nie

znam ani mam żadne⁸⁰ infzego wybawiciela od grzechow y śmierci. *CzechEpPorz* **4; *ArtKanc* B6v, K3v; *LatHar* 176, 341; *WujNT Matth* 1/21, s. 243, *Tit* 3 arg.

»grzechy wykorzeni(a)ć« [szyk zmienny] (4): Chcefli grzechy wykorzenitz/ a tznót ferce napelnitz? modl fie. *OpecŻyw* 54; *SkarŻyw* 595; *WujNT Cccccc*; *SkarKaz*)(3v.

»wyliczać (a. wyliczyć) grzechy; wyliczanie (a. wyliczenie) grzechow« [szyk zmienny] (14; 10): *SeklWyzn* c4; Grzechi wliŹitki nafze nie ielt ci powynna rzec przed kaplanem wyliczać *SeklKat* V4v; *RejKup* n4v; *MurzNT* 33v; *LubPs* Y2; *BibRadz* I 278d marg, *Os* 4 arg, *Am* 1 arg [2 r.]; *WujJudConf* 82; *LatHar* 111, 113, 136, 137; Spowiedz przed Ianem z wyliczaniem grzechow *WujNT* 12 marg [idem Cccccc] 12, 129 [2 r.], 478 marg, 1.*Cor* 6 arg, s. 817, Cccccc [2 r.]; *SkarKaz* Oooo2c.

»wymowić się (a. wymawiać, a. omawiać, a. obmowić) z grzechu, grzech, od grzechu, grzechu; wymowka z grzechu, o grzechu« = *excusatio de peccato* *PolAnt*, *Vulg* [szyk zmienny] (3 : 2 : 1 : 1; 4; 2): Ale iuż teraz trudno fie máią wymowić z grzechu fwoiego. *RejPos* 61v, 61v, 333, 335 [3 r.]; *BiałKat* 66 [2 r.]; Lecż ninie wymowki nie máią o grzechu fwem. *BudNT Ioann* 15/22; ále ielŹcże imo to wliŹitko przed Bogiem fie krył/ wćiekał/ y grzech fwoy omawiał. *CzechRozm* 218; *CzechEp* 141; *WujNT Ioann* 15 arg, 22.

»wysłuchać grzechow« (1): ieltem to gotow tobie wćzynić (braćie miły) to ielt/ wyfluchać grzechow twjch *KarnNap* C4v.

»(wys)powiadać (się) (a. powiedzieć) grzechu, z grzechu, za grzech; (s)powiedzieć (a. (o)powiadać) grzech; spowiedź (a. wyspowiedanie) grzechu; spowied(a)ny grzech« = *confiteri pro peccatis* a. *peccatum* *Vulg*; *confessio delicti* *Modrz* [szyk zmienny] (43 : 2 : 1; 5; 7; 2): Spowyedamfiya tobye namylofcywffi oycze ij boże wfłechmogáci mogych grechow *BierRaj* 18v; Dáymi przez nagié grzechow mych wyfpowiedaniyé/ ftarého człowieka ze wfłytkiémi wćzynki fwymi zewletz *OpecŻyw* 126, 178v; *SeklKat* X; *KrowObr* 158v, 159 [2 r.], 159v; y powiadam fie zá grzechy fynow IfráelŹkich *Leop* 2.*Esdr* 1/6, *Ier* 16 arg; *RejFig* Bb; *BielKron* 38v; *HistRzym* 45v [2 r.], 48, 64; bez pochyby obaczmy że ku Spowiedzi grzechow/ naleŹą ony rozmaíte Ofiáry *KuczbKat* 210, 155, 300; *WujJud* 83v [3 r.], 86v, 89 [2 r.], 264v; nie Bogu ále kfiędzu powiedz poŹzeptem grzechy? *CzechRozm* 73; *ModrzBaz* 64v; *SkarŻyw* 91, 185, 292 [2 r.], 393, 573; *ReszList* 157; Spowiedź záfię zálecono [...] kiedy przed Ianem Chrćićielem grzechy iáwnie opowiádano *LatHar* 109, 118, 119, 136, 137, 685; *WujNT Matth* 3/6, s. 12 [2 r.], 108, *Mar* 1/5, s. 129 [3 r.] (17); *WysKaz* [23]; *SkarKazSej* 707b.

»wyswobodzić od grzechu, z grzechu; wyswobodzony (a. oswobodzony), oswobodzenie od grzechu« = *liberatus a peccato* *Vulg* [szyk zmienny] (1 : 1; 2 : 1): á iŹ wliŹyfcy przezeń ofwobodzeni będąc od grzechow/ do Bogá y żywotá wiecznego przychodŹą? *CzechRozm* 174, 206v; od wfzelkich grzechow y mák rácz nas wyfwbodzić *LatHar* 278, 417; *WujNT Rom* 6/18.

»wyzn(aw)ać, wyznawájący grzech; wyznanie grzechu« = *confitens peccatum* *Vulg*, *PolAnt*; *confiteri peccatum* *PolAnt*, *Modrz* [szyk zmienny] (40 : 3; 10): Niewas fobie Lekcze tego. A wiznai fwoy przedemną grzech *RejKup* c2; *MurzHist* Q3; *BielKom* D4; A ták thu Pfáltes czyni wyznánie grzechow *LubPs* Y2, Y2v marg, Z3, aa4, bb2 marg; *Leop* 3.*Esdr* 1 arg, *Bar* 2 arg, *Mar* 1/5; *BibRadz* 2.*Esdr* 1/6, *Ps* 50 arg; Schodziło fie wiele ludzi do niego około Iordaná z Iudee y Ierozolimu/ ktore krćił w Iordanie rzece/ wyznawájące grzechy fwoie. *BielKron* 137, 71, 77v; *HistRzym* 30; *RejPos* 177, 218 [2

r.]; *BiałKat* 168v *marg*; *HistLan* D2; *KuczbKat* 200, 360, 390; *WujJud* 86v; *WujJudConf* 81v; *BiałKaz* M4; *BudNT Mar* 1/5; *CzechRozm* 107v, 211v, 257, 257v; *KarnNap* C4v; *ModrzBaz* 64v; *SkarŻyw* 80, 82, 185, 263, 320, 373, 572; *WisznTr* 27; *GrabowSet* V2; *LatHar* 132, 290; *SiebRozmyśl* I; *WujNT* 387; *SkarKaz* 316b, 349b, 514b; *CzahTr* B3v; *KlonWor* 53.

»wyzwolić (*a. wyzwalać*) od grzechu, z grzechu; wyzwolony od grzechu« = *liberatus a peccato Vulg* [szyk zmienny] (5 : 2; 8): Boże wŹytkich dobrze żywiących wyzwol mię flugę twe⁸⁰ ze wŹytkich grzechow *TarDuch* D6v; *SeklKat* V3v; *KromRozm II* m2 [2 r.]; *KrowObr* 168, 169, 188; *RejPos* 261; *KuczbKat* 415; *KochPs* 194; *WujNT Rom* 6 *arg*, 22, s. 661, 697; *SkarKazSej* 698a.

»zachować (się) (*a. uchować*) grzechu, od grzechu, przez grzechu; zachowany (*a. uchowany*) od grzechu, grzechu, przez grzechu; zachowanie (*a. uchowanie*) od grzechu, grzechu« = *conservare sine peccato Vulg* [szyk zmienny] (13 : 11 : 5; 13 : 3 : 1; 5 : 1): fluffało ku czczy yego/ matką fwą gdzye dzyeuyącz myfýączy odpoczyuacz myal od grzechu by won/ nye upadła zachouacz *PatKaz I* 14, 3v [2 r.], 5, 6v, 15, 17, 17v, 18v; *PatKaz II* 31v, 36v, 39, 40, 45v (9); *PatKaz III* 93 [3 r.], 95, 96v; proŹimi abis raczil zwelkiego fwe⁸⁰ miłofierdzia odpuŹić grzechi naŹe a tey noczi w fdrowiu bez grzechu zachowac *SeklKat* C4v, C3v [2 r.], V3v; *SeklPieŹ* 6v; *RejAp* 186; *WujJud* 221; *KarnNap* F3; záchoway nas wŹzego grzechu *ArtKanc* T8v, H14v, T18; od niegoŹ z rozmaítymi niebefpieczeństw wybáwiony/ grzechow vchowány *LatHar* 673, 33, 45, 73, 148, 476 (15); *SiebRozmyśl* E; *WujNT Iudae* 24; *WysKaz* 16.

»zachow(yw)ać [= *nie odpuszczac*] grzech« = *peccatum servare Vulg; differre punitionem PolAnt* [szyk zmienny] (3): TEŹn ktory fie chce mŹćić/ od Pána Bogá náydzie pomŹthę: á grzechi ie⁸⁰ chowáiąc záchowa. *Leop Eccli* 28/1; *BudBib Iob* 14/16; *LatHar* 146.

»zakry(wa)ć [= *zataić*] grzech; grzech zakryty« = *obtegere peccatum Mącz* (2; 1): *Mącz* 442b; Abowiem tym iednym grzechem/ ták iáko gi thu Pan wykłádać raczy/ iż nie vwierzyli w mię/ iuŹ y ine wŹytki grzechy zákryteby być muŹiały *RejPos* 129v; *WujJud* 89.

»grzechy Ź(a)maz(ow)ać [= *gładzić*], zamazujący; wymaŹą się grzechy; zmazanie grzechow« = *delere peccata PolAnt* [szyk zmienny] (6 : 1; 1; 1): íam thylko grzechy náŹe krwią fwoią zámázał *KrowObr* 155v, 49v, 155v, 175, 176v, 192; Pokáyćie Źię przeto y náwroććie Źię áby wymáŹały Źię grzechy wáŹe *BudNT Act* 3/19; *SkarJedn* 272; *SkarŻyw* 294.

»zamilcza(wa)ć grzech, grzechu; zamilczenie grzechu« [szyk zmienny] (1 : 1; 2): abowiem im dłuŹey człowiek zamilcza grzechy fwe nieŹpowiadaiać fie ich tym mgleyŹe bywaią cznoty iego. *WróbŹółt* K6; W zámilczeniu grzechow íchnęły moye nędzne koŹci *LubPs* H3v; *BiałKat* 173v; *LatHar* +++2.

»zamknąć (*a. zamykać*) pod grzechem, pod grzech; zamknion(y) pod grzechem, pod grzech« = *concludere sub peccato Vulg* [szyk zmienny] (2 : 2; 8 : 2): WŹyŹyŹyćlę pod grzéch od pana zámknieni *MurzHist* Fv; *RejAp* 45v, Ff3; *RejPos* 19 [4 r.], 118v, 129v, 130; OwŹzem káŹdego inŹzego człowieká pod grzech zámknął: wŹyŹłtkich grzefŹnymi być opowiedŹiał *CzechRozm* 210; *CzechEp* 221; *ArtKanc* P6; *WujNT Gal* 3/22.

»grzechu zapomnieć (*a. przepomnieć*), zabaczyć, zapamiętać« [szyk zmienny] (4 : 2 : 1): a moijch wŹłŹytkich grzéchow racŹ zapamiętatŹ *OpecŻyw* 159v; *LubPs* L3v; *BibRadz* I 158c *marg*; weyŹrzy ná

mé trofki/ Zábacz mych grzéchow/ vfkrom gniéw fwoy Boſki. *KochPs* 35; *SkarŻyw* 74, 441; *LatHar* 190.

»grzechem zarażać się, zarażon(y); grzech zaraża; zarażenie grzechu« [szyk zmienny] (1 : 26; 1; 4): ytefz gdy baczymy yako fyą tym grzechem duſza zaraza *PatKaz I* 16v, 17v; bo yuſzch była przed yey począczym wzyuoczye yey matky oth ducha fzwytęgo od uyekow oczyfzcyona y uyyąta oth wfzelkyego zarazenya grzechu *PatKaz II* 70v, 82; A iż człowiek káždy grzechem fwoim zaráżony będąc/ iáko w ciemnicy nie obacza thego/ częgo potrzebuye wiedzyeć iego fmyſł przyrodzony *BielKom nlb* 3, B3v; *BielKron* 2, 35; *HistRzym* 66; *RejPos* 48, 54v, 103v, 143, 153v (18); *CzechRozm* 88v, 206, 208, 240v; *CzechEp* [402].

»za grzech, grzechem zaslepi(a)ć; grzech zaslepi(a) (a. oslepi); grzechem, dla grzechu, prze grzech, za grzech zaslepiony; grzechu, w grzechu, zaslepienie (a. ślepotą)« [szyk zmienny] (3 : 1; 12; 10 : 1 : 1 : 1; 2 : 3): Slucháycie żydowie zapamiętali/ grzéchy walfémi zaſlepienij *OpecŻyw* 116; Pleban roſgniewawſy fię preć fię bierze/ powiedaiąc iż grzech zaſlepył kupczą. *RejKup* n3, p5v; Zállepyenye w grzechu. *LubPs* B6v marg, K3v [2 r.], N5v marg, R6v marg, Y3 marg; *RejAp* 2, 24; *GórnDworz* Bb3; owfzem thákim zállepia oczy/ áby fie nie obaczyli/ zá grzechy ich *RejPos* 67, 3, 64 [2 r.], 67, 68, 79 (19); *KuczbKat* 345; *RejZwierc* 184, [193]v.

»grzech (za)taić; grzech zatai się; grzech taj(em)ny; grzechu tajenie« [szyk zmienny] (5; l; 7; l): bo pán Kryſtus niechciál wziawitz grzechu Iudáfłowego / daiątz nám przykłąd/ ijże nikt niemá wziawitz grechu tajemného *OpecŻyw* 94v; Vkradł mi kálámarz fmiechy/ Chcąc zátáić ná cię grzechy *BielKom* Dv; Iż fie nigdy w złoſciwych zátáić grzech nye może *LubPs* O4v marg, E3v marg, K3v, hh6v; *HistLan* F2; *KochPs* 99; *SkarŻyw* 185 [2 r.]; *LatHar* 114, 131, 160; *SkarKaz* 4a.

»grzechy zatrzyma(wa)ć; grzechow zatrzymanie« [szyk zmienny] (15; 5): Gdyż tedy Pan dał tę moc Kápłanom zátzymáwác y odpufzczác grzechy/ tedyć iálna rzecz ieſt/ że oni w tym fędziámi byli vftáwieni *KuczbKat* 210, 210, 245; *WujJud* 89; *RejPosRozpr* b3v; *KarnNap* C4; *SkarŻyw* 91, 597; *NiemObr* 27, 28, 38 [2 r.], 39; *LatHar* 111; *WujNT przedm* 40, s. 383, 387 [3 r.]; *SkarKaz* 206b.

»zawrzeć [= zakazać] pod grzechem« (1): Acż piſmá to poſwiadfzáią/ iż Pan wfzytko záwárł pod grzechem *RejAp* 38.

»z(d)jąć (a. odjąć, a. wyjąć) grzech, od grzechu, z grzechu; grzechowi odjąć się; wyjęty od grzechu, z grzechu; odjęt grzech« = *aufferre a. mundare peccatum Vulg; peccatum tollere PolAnt* [szyk zmienny] (7 : 1 : 1; 1; 4 : 1; 1) : *PatKaz I* 13v, 16; *PatKaz II* 69v, 72v, 73; A ná cożby ocyec fyna ofwyęć myaľby fie ftárác/ yákoby ná wzgárdzenye ludzkye/ y owfšem áby go od grzechow odyął nychay go nye dopuſci fwyęć. *GliczKsiąż* O6v; Proźbá o zmiłowanie Páńfkye áby Pan zyąwfzy grzech z nas/ przyiął nas w fwięte miłofierdzye fwoye. *LubPs* M2 marg, hh6v; *Leop Is* 27/9; *RejPos* 326; *GrzegŚm* 41; *BudNT 1.Ioann* 3/5; á żeby był człek náprzodku nierzekł: po fkázoney náturze którą z oycá mam niemogę fię grzechowi odiać/ áni dobrze czynić *SkarŻyw* 263; *ReszPrz* 57; *ArtKanc* E8v; *WujNT Rom* 11/27.

»w grzechu, z grzechem zejść (a. schodzić); w grzechu schodzący« [szyk zmienny] (5 : 1; 1): Tego fie theż pewnie nádziewał/ iż ty duſzyczki ktore miały zeydż w grzechu pirworodnym/ pewnie

»znosić (*a. znieść, a. przenosić, a. przenieść*) grzech; zniesienie grzechu« [szyk *zmienny*] (7; 1):
Ieden zdrugiego chce znofyć Grzechy a fwoich ma dofyć. *RejKup* h8; *RejPos* 36v, 158v; Ty gładziłś

nieprawość á przenosiłz grzech z ośtátkow dziedzictwá twego *KuczKat* 375; *WujJud* 83; *GrabowSet* Iv; *WysKaz* 29; A oczyszczenie y znieśienie grzechu było: fkaranie mężoboyce. *SkarKaz* 315a.

»związ(ow)ać grzech; związka, z(a)wiąz(ow)anie grzechu; związan(y) grzechem, w grzechu, grzech« [szyk zmienny] (2; 13 : 4; 6 : 1 : 1): Sen iesth [...] grzechow związanie *BielŻyw* 137; *RejPs* 215v; Aby wflýfzał płáč onych írodze w grzechach związanych *LubPs* X3v; Dobry pafterzu Pietrze/ łáfkáwie przyimi wzdychánie modlitw náłznych/ y grzechow zwiáfki rozwiáfz. *KrowObr* 162v, 168v, 172, 172v, 174v, 175 (10); y iáką dał moc związowác y rozwiązowác grzechy fwiátá thego/ flugom fwoim. *RejPos* 117v *marg*, 87, 118v, 136, 302v; *BiałKat* 161; *WujJudConf* 84; *BiałKaz* M4; *SkarŻyw* 595; *NiemObr* 38 [2 r.]; *ReszList* 151; *LatHar* 276, 431.

»bez grzechu żyć« [szyk zmienny] (2): á ieśli y bez grzechu nam wiadomego żyie/ czćić go wielce winni iestefmy *SkarŻyw* 589; *GrabowSet* M3.

»w grzechu, z grzechem żyć; w grzechu żywiący« [szyk zmienny] (3 : 1; 1): *SeklWyzn* d2v; Poki żydzi w pracy byli/ W grzechoch hániebnych nie żyli *BielKom* D7; *LubPs* cc3v; Zaden fię ná to nie odezwał/ áby żyć z takim grzechem miał *SkarŻyw* 305; *CzechEp* 206.

Wyrażenia: »grzech Adamow(y) (a. Jadamowy), pierwszego ojca Adama itp., pirw(sz)ego człowieka, (pierwszych) rodziców, przodka, pierwszego wieka« = *grzech pierworodny* [szyk 20 : 4] (8 : 7 : 4 : 2 : 2 : 1): *OpecŻyw* 1, 103v; *PatKaz* I 11; *WróbŻolt* aa3, aa4; *SeklWyzn* D; *KromRozm* II i3; *SeklPieś* 32; ábowiem tak iestefmy przes grzech Oycá náłzego pierwłzego Iádámá fkázeni/ iz fami przed otrzymá náłzymi bárzo fię fobie podobamy *KrowObr* 189v; *HistRzym* 6, 54, [118]; To iest/ áby w fwey niewinności/ prze grzech przodków fwoich [...] nie zginął *RejPos* 153, 14v, 344; Wiedzieli też y to/ że iest pewnym á niepochybnem lekárftwe^m onych wfzyftkich niemocy dułznych/ ktore ná ludzki naród z Adámowego grzechu ípráwiedliwie przypádły. *KarnNap* B; Vpadek y grzech rodziców náłznych. *SkarŻyw* 261 *marg*; Bołmy byli iuż zginęli/ śmiercią wieczną potráceni/ prze grzech człowieká pierwłzego *ArtKanc* N9; *LatHar* 668; *WujNT* Bbbbbbb4v; *SkarKaz* 84b, 314b, 349a, 516b.

»grzech bałwochwalstwa« (3): Grzech bałwochwálftwá iest przemierzły fwiętym. *LubPs* D3 *marg*; *SkarŻyw* 341; *PowodPr* 4.

»brzemie grzechow« (8): Skladay przedfię fiebie brzemie. Swoich grzechow iako mozes *RejKup* 14v; *LubPs* T3v *marg*; *KrowObr* 70v [3 r.], 152, 153; *SkarŻyw* 25.

»grzech chciany« (1): O iáko iest rzecz cudna káiác fię gdy kogo karzą/ bo tak wydziełz grzechu chćiánego [*voluntarium peccatum* *Vulg.*]. *BudBib Eccli* 20/4.

»choroba grzechu; grzechem zachorzały« [szyk 3 : 2] (4; 1): Podobnoś zápomniál iáko Dawid nárzekał będąc thą chorobą grzechu fwego zaráżony *RejPos* 81, 81, 256 *marg*; *SkarJedn* 30; *SkarŻyw* 112.

»ciało grzechu« = *corpus peccati* *PolAnt*, *Vulg* (11): Wiemy to że ftáry on náłz człowiek póspołu iest s nim vkrzyżowan/ áby ciáło grzechu było zniśczóno *GrzegŚm* 20, 20; *RejPosWstaw* [110³], [110³]v; *BudNT Rom* 6/6; *CzechRozm* 77, 220v; *WujNT Rom* 6/6, s. 543 [2 r.], 698 *marg*.

»grzech cielesny« = *libido, illicita a. vetita venus, volutatio* *Cn* [szyk 9 : 6] (15): *PowUrb* +; Przes to flowo mechari rozumie fię wízelki nieczifti cielefni grzech *SeklKat* K, K3 [2 r.], K3v, K4, K4v;

BielKron 246; *HistRzym* 73; *SkarŻyw* 569; *ReszHoz* 129; *ReszList* 148; *WerGość* 254; *LatHar* 286; *WujNT* 698 *marg.*

»ciężki (jest) grzech; ciężkość (a. ciężar) grzechu« = *peccatum aggravatum a. grande PolAnt* [szyk 68 : 17] (63; 22): *PowUrb* +; *BierEz* L; *OpecŻyw* 29, 84v, 93v, 94v, 103; *RejPs* 182; Nieprawdę mówić ciełki zawłże grzech. *SeklKat* M3, E2; *RejKup* p3; *KromRozm I* Iv, O2v *marg.*, O3; *MurzHist* Cv, G3v, G4, Q, Q2v; *KromRozm II* m2; *LubPs* L3v [2 r.], L4v *marg.*, N3v, N4v *marg.*, T3v (9); *SeklPieś* 19, 31 v; *KrowObr* 49v; *BibRadz Gen* 18/20, 20/9; *BielKron* 81v; *HistRzym* 86v; *BiałKat* 378v; *KuczbKat* 170, 200, 315, 350; *WujJud* 85v, 86 [2 r.], 202v; *BudNT przedm* a3v; *CzechRozm* 238v; *KarnNap* C2, C3, E3v; przetoż y my máiąc przed łobą tak wiele świádkow/ to iełt przykłádw y żywotow y łpraw pobożnych świętych Bożych/ łkładáiąc ciężar grzechow przez ćierpliwość kwapmy łie wdroę *SkarŻyw* A4v, 168; *ReszPrz* 49; *ArtKanc* L8 [2 r.], L20v; *GórnRozm* M2v; *ActReg* 24; *LatHar* +2v, 25, 27, 79, 131 (12); *KołakCath* C4v; *SiebRozmyśl* I4; *WujNT* 51 [2 r.], 120, 212, 387, 430 [2 r.] (13).

»grzech cudzołóstwa« (1): gdy fiedziál w ciemnicy łkowany ł przykazania Herodowégo/ iłż go karál z grzechu łzudzolołstwa *OpecŻyw* 47.

»grzech cudzy« = *peccatum alienum Vulg* [szyk 10 : 8] (18): A tak już ydż gdzie dowyechy Tam że łlacuy czudze grzechy *RejKup* n6; *HistRzym* 87v, 102; *RejPos* 234v *marg.*; *CzechEp* 304; *KochFr* 94; *LatHar* +++2, 118, 507, 599, 610; Bo łługá Chriłtułow nie ma grzechow odpułzczáć ábo zátrzymawáć/ iedno z pilnym rozłádkiem á z wváženiem grzechow: áby nie był vczełtnikiem cudzych grzechow *WujNT* 387, 1.Tim 5/22; *SkarKaz* 83a, 514b; *SkarKazSej* 703b. Cf *Zestawienie*.

»członek grzechu« (1): Owa nam każe [...] wykorzenić á pohámowáć członki grzechu. *RejPosWstaw* [21²].

»człowie(cze)k grzechu« = *homo peccati Vulg* [szyk 6 : 1] (7): *KromRozm I* G4; ábowiem nie przyidzie dzień Chriłtułow iefliby pierwey nie przyłżło odłtápienie: y byłby obiáwion człowiek grzechu *CzechEp* 351, [414]; *WujNT* 2.Thess 2/3, s. 716 [2 r.], 780.

»grzech doczesny« (1): Tedy figuruiąc to Pan/ záváždy rołkázował łobie báránki ofiárowáć ná vbłágánie grzechow ná on czás ludzkich doczełnych. *RejAp* 52.

»grzech główny« [szyk 5 : 5] (10): O grzechách głównych. *LatHar* 129, 130 *marg.*, 744, 749. Cf »siedm grzechow głównych«.

»grzech (jest) jawny« = *peccatum manifestum Vulg* [szyk 7 : 7] (14): á gdi przimie pokutę yawną dla iawnich grzechow: tam potim może mu dáć łpowiednik albo iego páłterz odpułti *SeklKat* X3, X3; *LubPs* E3v *marg.*; *RejPos* 214v; *SkarŻyw* 100, 184, 511; *WujNT* 1.Tim 5/24; *SkarKaz* 279a, 352b; *SkarKazSej* 664b, 675b, 702 [2 r.].

»lekki grzech« [szyk 4 : 1] (5): áczłkolwiek też nieiákiey Pokuty potrzebuia łzeyłze grzechy/ ktore Powłzedniemi zová. *KuczbKat* 200; *WujNT* 52, 584; *WysKaz* 18 [2 r.].

»grzech ludzki, ludu (a. ludzi, a. człowieka)« = *peccatum populi PolAnt*, *Modrz*; *delictum populi, peccatum hominis Vulg* [szyk 89 : 14] (64 : 39): *OpecŻyw* 39; Dla tego też mnie wyłłuchas) bom ia gotow cirpieć biczowania (za grzechy ludzkie) *WróbŻołt* N2, B6v, I, N2, Y4, Z4v; *SeklWyzn* a2v, Dv; *LibMal* 1554/190v; *MurzHist* G4; *KromRozm II* e4 [2 r.]; *LubPs* B4, E3v, R3, T4, Y2, Z4; *KrowObr* 49, 124, 125 [2 r.], 125v, 208v; *Leop Lev* 9 arg, 2.Esdr 1 arg, *Sap* 11/24, *Hebr* 2/17; *BibRadz* *6v,

I 274, 461, 3.*Esdr* 9/2; Zą grzech lepak ludu poŝpolitego, zabił ná ofiárę Kozlá *BielKron* 38, 38v [2 r.]; *OrzQuin* Z3v; *LeovPrzep* B3, H3; *RejAp* 52; *GórnDworz* Ff3; *HistRzym* 50v; *RejPos* 32, 64 [2 r.], 88 [2 r.], 102v, 210v, 309 marg, 317; *RejPosWiecz*² 91 v; *BiałKat* 288v; *WujJud* 88v; *RejPosWstaw* 22 [2 r.]; *BudBib* 3.Reg 8/34; *BudNT Hebr* 2/17, 7/15; *CzechRozm* 60, 171v [3 r.]; *ModrzBaz* 49v [2 r.], 128, 144v; *SkarŻyw* 243, 310, 332, 353, 462 (11); *ReszPrz* 82; *ArtKanc* E3v; *LatHar* 98, 358; *SiebRozmyśl* H2; *WujNT* 27, 402, *Rom* 3 arg, *Hebr* 2/17, 7/27, s. 816; *WysKaz* 28 [2 r.]; *PowodPr* 30; Bo poŝpolicie ludzkie grzechy widzím/ á ná fwoie nie pátrzym. *SkarKaz* 279b, 203b, 242a, 515a, b, 577b, 611a [2 r.], 638a; *SkarKazSej* 695b [2 r.].

»makula grzechu« (5): czyalo mouyá panny maryey zyadama wzyáthe makul adamouego grzechu ná fyą nyeprzyyáło *PatKaz I* 11, 1 [2 r.]; *PatKaz II* 41v, 73v.

»mały (a. maluški) grzech« [szyk 18 : 4] (22): *BierEz* R3v; *PatKaz III* 130v; *KrowObr* 79v; *BielKron* 36v; A fnádniey dziś y mniefzy grzech ieft zgwałćić fwiętą wolą twoię y poŝtanowienie twoie/ niźli namniefzyego człówieká á ledá wrzędniká tu dánego á przełożonego fwiátu od ciebie. *RejPos* 284; *WujJud* 204; Gdyż tedy zą mały grzech on wyŝtępek wŝytcy máią [*parum grande parumque vitandum scelus putetur*]/ y niepráwie zą godny wiárowánia fádzą/ ktory może pieniádzmi odkupić *ModrzBaz* 79; *SkarŻyw* 140, 142, 335, 337; *WujNT* 22, 163 marg, 310, 529, Yyyyy4; *WysKaz* 18, 20; *SkarKaz* 313a [2 r.]; *SkarKazSej* 700a [2 r.].

»grzech męzczyński« (1): Ty znałz Pánie iżem ieft czyftha od wŝelkiego grzechu męlczyńfkiego [*quia nunquam concupivi virum Vulg*]. *BibRadz Tob* 3/16.

»grzech młodości« (6): To ieft/ grzechy młodości iego doprowadzą go áż do śmierći hániebney. *BibRadz I* 281a marg, *Ps* 24/7; *LatHar* 53, 644, 653, 656.

»grzech mordowania« (1): Pánie Iezuŝie/ przymi duchá moje⁸⁰/ á odpuŝć im ten grzech mordovánia mego. *BiałKaz* G2.

»grzechu nieczystość (a. nieczystota)« [szyk 3 : 2] (5): tedyć nic po krwi páná Iezu Krytá Syná Bożego/ poniewaŝ popioł otżyŝcia od nietzyfkości grzechow? *KrowObr* 92, 92, 92v, 97; *BibRadz I* 63d marg.

»grzech nieczysty« = *piaculum Vulg*; *fornicatio PolAnt* [szyk 22 : 18] (40): *PatKaz III* 130v; O tym teŝ fzoŝte y dziefiáte przykazanie boże vczy/ abyfmy nieczynili grzechv nieczyftego *SeklWyzn* f3, d2v, f3; *SeklKat* B3, K, Kv [2 r.], K3, K3v, K4 [2 r.], K4v [2 r.]; *GliczKsiąŝ* B7v [2 r.]; *Leop Lev* 19/29; *BibRadz Gen* 19 arg, II 2a marg, 74c marg, *Act* 15/29; *GrzegŚm* 21; *KuczbKat* 320 marg, 321; *WujJudConf* 246v; *RejPosWstaw* [110²], [110³] [3 r.]; *SkarŻyw* 442, 574; *WerKaz* 280, 285; *ArtKanc* M3; *LatHar* 113; *SiebRozmyśl* L; *WujNT* Zzzzz4v. Cf »cudzołostwo a nieczysty grzech«.

»grzech niedbałości« (1): Abowiem Pan Bog zą ten grzech niedbałości á niewdzięczności ludzkiey/ ták záflepi oczy człówiecze/ iż chocia iáwnie widzieć będą/ thedy nic nie zrozumieią *RejPos* 67.

»grzech niedowiarstwa« (7): Grzechu niedowiárftwá trudno fie wŝtrzedz. *RejPos* 129v marg, 129v [3 r.], 130 [2 r.], 131v.

»grzech nieposłuszeństwa« (1): y ten dofyc vdręczenia z ludem fwym miał/ zą grzech niepoŝlufzeńftwá *BiałKat* 168v.

»grzech nierządny« = *libido, illicita a. vetita venus, volutatio* Cn (1): Yáko tedy chwalem Arístotelefowe mnimánye o ożenyenyu/ że we trzydzyeści y w łlesći lath męłłczyzná ożenić fie ma/ [...] thák też tego nye gányem w osmnałcye/ we dwádzyełcyá dla wvyárowányá grzechu nyerzładnego *GliczKsiąż* P3.

»grzech niesprawiedliwości« = *iniustitiae culpa* JanStal (2): Dla tego też ołobliwie zázakazano iełt flowy iálnymi cudzołóstwo/ iż [...] grzech też niełprawiedliwości w łobie zámýka *KuczbKat* 320; *SarnStat* 137.

»grzech niewiadomości« = *error* PolAnt (3): Ofiárá zá grzech niewiadomości. *BibRadz Lev* 4 arg, *Num* 15 arg, 25.

»(nie)winien (a. (nie)winny) grzechu, od grzechu« = *reus sceleris* a. *delicti* Vulg [szyk 10 : 7] (13 : 4): aby twoia dułła náłwięłłłá/ iako żádné⁸⁰ grzéchu nieiełt winná/ tako téż żádné męce niemá bytz poddaná *OpecŻyw* 81; *PatKaz I* 11, 13v; *PatKaz III* 96, 137v; *WróbŻółt* H8, 31/2; *LubPs* L2 marg; *Leop Ios* 7/12; A łynowie Izráełłcy niechay iuż więcey nie przychodzą do Przybytku zgromádenia/ áby nie zołtháli winni grzechu [ut ferant poenam peccati] *BibRadz Num* 18/22; *BiałKat* 253v; *RejZwierc* 175; *WujNT* 51, 93, *Mar* 3/29; *WysKaz* 22 [2 r.].

»niewolnik grzechu, u grzechu; niewola (a. niewolstwo) grzechu« = *servus peccati* Vulg [szyk 12 : 2] (6 : 2; 6): A iefliż tu ná łwiećie będący z łálki y z dárú Bożego mogli wiedzićć łerc ludzkich myłli y táiemnice: iákóż więcey niemáią wiedzićć/ gdy wyzwołeni z niewolęý grzéchu y ciálá/ w ónym królestwie odpoczywáią *BiałKat* 158v, 243v; Kto czyni grzech/ niewolnik iełt grzechu. *BiałKaz* A4v; *CzechRozm* 30 [2 r.]; *ArtKanc* A16; *SiebRozmyśl* Cv; *WujNT Ioann* 8/34, s. 531 marg, *Rom* 6/17, 20, s. 661; *SkarKazSej* 692b, 698a.

»grzech pełen (a. pełny, a. napełniony), (jest) pełno« = *plenus delicti* Vulg [szyk 11 : 9] (18 : 2): *OpecŻyw* 76v; *WróbŻółt* 16/14; *RejKup* m6, o3v; Yákoż tego grzechu włłędzye pełno by nádknął myedzy ludźmi *GliczKsiąż* D7v, D8v; Corki twoiey niewydáy ná nierządność/ áby fie ziemiá niełplugáwiłá á niebyłá pełná grzechu nieczyłłthego [ne coataminetur terra et impleatur piaculo] *Leop Lev* 19/29; *BielKron* 467; *RejPos* 164v, 235, 261v; *SkarŻyw* 168, 484; *GrabowSet* B4v; *LatHar* 38, 147; *SiebRozmyśl* 12; *WujNT 2.Tim* 3 arg, 2.*Petr* 2/14; *SkarKaz* 245b.

»grzech pi(e)rworodny, pi(e)rw(sz)y« [szyk 109 : 48] (148 : 9): bo onę chwálémy/ iłż iełt wyięta od przekłęcia Ewiniego/ dlá grzéchu pirworodného *OpecŻyw* 179v, 179v; *PatKaz I* 1, 3v, 4v [2 r.], 5v, 6 [2 r.] (28); *PatKaz II* 25v, 31v, 34v, 35v, 36 (32); *PatKaz III* 93 [4 r.], 94, 96v, 136 [2 r.]; *WróbŻółt* Ev, K6; *SeklWyzn* d3v [2 r.], d4; *SeklKat* Q4; Iełt my ta nauka dána Gdym do Adama połłłana. Po vpadku onem iego Czo pyrwý grzech vrołt łniego. *RejKup* m4v, p4v; *KromRozm II* a4v; *KromRozm III* B6; *GliczKsiąż* Dv; *LubPs* T6; *SeklPieś* 31v; *KrowObr* 46v, 159v; *BibRadz I* 63d marg; *BielKron* 1v marg, 4 [3 r.], 37v, 132v, 138v (11); *HistRzym* [118]; *RejPos* 2, 15v [3 r.], 16v, 17, 25v (19); *BiałKat* 253v; *RejZwierc* 124v, 196v, 197v; *WujJud* 26 [2 r.], 63, 63v, 90, Mmv; *RejPosWstaw* 22; *CzechRozm* 222v; *KarnNap* A, F2v; *SkarJedn* 273; *SkarŻyw* 91, 268, 358; *CzechEp* 192; *LatHar* 476, 477, 500, 548, 566, 672, 677; *WujNT* 237, 541 [2 r.], *Tit* 3 arg, Yyyyy3v, Aaaaaa4v; *WysKaz* 26, 27, 32; *PowodPr* 35; *SkarKaz* 577b [2 r.], Ooooc [2 r.].

»grzechowi, w grzech, pod grzech poddany (a. wdany)« [szyk 10 : 6] (14 : 1 : 1): przytym czyą pytham czo yeft chwalebnyey y mouycz yłch cryftus myal matką od kozdego grzechu nyeuynną/ czyli grzechu poddaną *PatKaz I* 13v; *PatKaz III* 113; A łthateczmj [!] łzą wgrzech wdani *RejKup* p5v, r7v; *LubPs* L2 marg, L2v; *BibRadz I* 5b marg; *RejPos* 14v; *GrzegŚm* 22; *WujJud* 48v; *WujJudConf* 77v; *CzechRozm* 116v; *WujNT* 543 [2 r.], 545 marg; *SkarKazSej* 660b.

»powszechny grzech« = *pierworodny* (1): nie chcą baczyć ná ón powłzechny grzech: który od iednego á pierwłżego rodzicá ná włzyłtki rołpłodzony iełt *BiałKat* 253v.

»grzech (jest, stawa się) powszedni« = *venialis culpa, minima a. ignoscibilis noxa, levius peccatum* *Cn* [szyk 57 : 8] (65): *OpecŻyw* 178v; *PatKaz I* 10, 11v; *PatKaz III* 95v, 139; *WróbŻołt* H3; Takowe też grzechy łtawaią łię powłzednie gdi nanie nie przłfwalamy albo też przełtawłzi ich wezmiemy rozgrzełzenie bo ych pan Bog nam niepoczita. *SeklKat* Q4v, Q4v; *KromRozm I* [H3]; *KrowObr* 70v [2 r.]; *GórnDworz* Z7v; *KuczbKat* 200 [3 r.]; *WujJud* 64 marg, 203, 204, 218, 221, 223, Mmv; *LatHar* 111, 187, 199; *WujNT* 21 marg, 27 [2 r.], 136, 310, 361 (10); á zwłafzczá Kálwin y Luter/ nie kłádą żadney roznołci miedzy grzechem łmiertelnym á powłzednim. *WysKaz* 15, 15 [5 r.], 19 [4 r.], 20 [7 r.], 27 [2 r.], 31 (26); *SkarKaz* 313a, 577a, b [2 r.].

»grzechu, od grzechu prožen (a. próżny)« [szyk 6 : 5] (7 : 4): Y owłłsem nikt nye yeft/ yáko łwyádlłfy Sálomon/ ktoryby mogł rzec / czyłte yeft łerce moye/ prozenem grzechu *KromRozm III* D5, D5v; Lecż ich łubtylne ciáłá iuż od náłzych rozne/ Bo od grzechu/ od łmierci/ iuż ná włzyłtkim próżne. *RejWiz* 115; *Leop Eccli* 49 arg; *BielKron* 160v, 215; *RejPos* 228v, 234v; *BiałKat* 226; *BiałKaz* K2v; *ArtKanc* L3.

»grzech przemierzłý (a. omierzony); mierziączka grzechu« [szyk 3 : 2] (4; 1): a przeto na zadny czálz by namnyeyłzy marya panną nyebyła u cryłtułá wmyerłzyátce grzechu *PatKaz III* 95v; Y iáko to iełt y dziś grzech przemierzłý v Páná/ kiedy kto opułciwłzy łczyrą prawdę Páná łwego łzuka iey v czártá łprołnego *RejAp* 180; *RejPos* 200, 202v; *RejZwierc* 69.

»przesłý, pi(e)rwszy, przeminęłý grzech« = *praecedens delictum* *Vulg* [szyk 20 : 5] (21 : 3 : 1): Wrociwłzy łie w pirwłłfy grzech práwie im wzgárdzili *LubPs* Sv; *Leop Rom* 3/25; Y w tey mierze práwo połpolite naibárziew łie obládziło/ ktore złoczyńce/ nie prze grzech przełzłý karze/ [...] ále dla przyłzłego czáfu *GórnDworz* Ff2; *WujJud* 223; *SkarŻyw* 166; *NiemObr* 114; *ReszHoz* 130, 132; *ArtKanc* Mv; *LatHar* 190, 489; *WujNT* 12, 16, 47 [2 r.], 57, 236 (12); *WysKaz* [23], [24].

»grzech przyszłý« [szyk 1 : 1] (2): Ogarnęło mnie od prawice łzczęłcie łwiata tego, z lewice niełzczęłcie, przed łobą marna chwałá, za łobą łubowanie w przyłzłých grzechach *WróbŻołt* K7; *LatHar* 489.

»grzech pychy« (2): oto yłłch grzech pychy uczynyl łuczyfer w nyebye *PatKaz II* 23 25.

»grzechem, przez grzech, za grzech skażony (a. zakażony); skaza przez grzech« [szyk 7 : 6] (7 : 4 : 1; 1): *PatKaz I* 10v; *PatKaz II* 78v; Acżkolwiek zakał niebywa zgładzon/ y żánda/ dla łkażonego grzechem przyrodzenia/ ale przes ochrzczenie/ niebywa policżon za grzech. *SeklWyzn* d4; *KromRozm III* B; *LubPs* N5v; *KrowObr* 43v, 116, 189v; *RejWiz* 188; *RejPos* 332v; Widzę to dobrze że tego iełt wielka potrzebá/ iżby łie pierwey/ o náłzey łkázie przez grzech mowiło *CzechRozm* 206v, 206v; *SkarŻyw* 268.

»skrucha za grzech, grzechu; grzech skruszony« [szyk 13 : 3] (14 : 1; 1): Druga modłyta która gdi kto mowy mayac fkrucha za fwe grzechi fupelne odpufczenye otrzima. *BierRaj* 21v; *SeklWyzn* g3v; *SeklKat* F2, L4v; *KromRozm I* H [2 r.]; rozgrzeżsam cię od wżyfłkich grzechow przedemną fpowiedanych y fkrużzonych. etć. *KrowObr* 159v; *KuczbKat* 205; *LatHar* 261; *WujNT* 16, 47, 636 marg; *SkarKaz* 120b, 245b, 422b; *SkarKazSej* 707b.

»skryty grzech« [szyk 4 : 2] (6): thymże obyżzáiem zakon Boży/ odkrywa fkryte grzechy *KrowObr* 44; *HistRzym* 48v; *LatHar* 53, 607; *SkarKazSej* 675b, 688a.

»grzech sodomski« (2): dawno by zyemya y nyebo upadlo by tak za nas marya nyeprofyła cząfto dla grzechow bog tak fodomfkych yak nyeczyfłtych aby tak bylo myał uczynycz *PatKaz III* 130v; *WujNT* 795.

»spros(t)ny grzech; sprośność grzechu« = *peccatum sceleratum, scelus Vulg* [szyk 61 : 6] (49; 18): *HistJóz* Av; *RejPs* 56v; *RejJóz* H4 [2 r.]; *KromRozm II* m2; Láfkáwye odpufcić raczyfłz fprośność grzechu mego *LubPs* H3v, K3, K3v, N4, O4v [2 r.], Sv (14); *Leop Iudic* 20/10, *Ez* 16/52; *RejAp* 114; *RejPos* 177, 180, 181, 200 [2 r.], 202 (16); *RejPosWiecz*² 95v; *HistLan* F4; *KuczbKat* 85; *RejZwierc* 48, 53v, 57, 59v [2 r.], 63v (9); *WujJud* 86; *SkarŻyw* 50, 125, 444, 491; *ReszHoz* 129; Ale kiedy y ná ten fprośny grzech on młódzieniec pozwolić niechćiał/ powiedźiał dyabeł *WerGośc* 255, 270; *WerKaz* 285; *ArtKanc* P4v; *LatHar* 158, 676; *SiebRozmyśl* E, E4, G3v, Hv; *WujNT* 522.

»swowolny grzech« [szyk 3 : 1] (4): *RejAp* 27; Czytayże [...] co Finees káplán vczynił/ y iáko to wdzięcznie Pan Bog od niego przyiał/ gdy dwoie záftawfzy ná fwowolnym grzechu/ oboie mieczem ku ziemi przebił. *RejZwierc* 33, 42v; *WerKaz* 296.

»grzech (jest) śmier(t)elny, na śmierć, do śmierci, śmierci« = *peccatum ad mortem PolAnt, Vulg, Cn; capitale a. mortale crimen, capitale a. piacular flagitium, fraus capitalis Cn* [szyk 116 : 19] (116 : 13 : 5 : 1): *PowUrb* +4; aczkoly czlouyek upadnye wgrzech fzymyerczy/ ale ty myly panye raczy zefłacz fyna twego ktory fzymyercz fkazy *PatKaz II* 32v; *PatKaz III* 95v; *SeklWyzn* b4v; A takowe żądze/ mowy/ y vczinki/ fą grzechy fmiertelne/ bo fmiertz nam wieczną iednaią *SeklKat* Q4; *KromRozm I* Hv, [H3], P; Boc i diabli wierzą i ktemu drżą/ ale mi to nic niepomágá/ bo grzech moi ieft na śmierć *MurzHist* 13v, Q, S2v; *KromRozm III* D4v; *BibRadz* 1.*Ioann* 5/16, II 133b marg [2 r.], 1.*Ioann* 5/17; *OrzQuin* G4; *HistRzym* 30, 53v, 56v, 65v, 91v; *BiałKat* 168v; *KuczbKat* 115, 200, 205, 290, 360; *RejZwierc* B, [78²]v [3 r.], 158, Aaa4; *WujJud* 84, 177v, 218, 221, 264v; *WujJudConf* 64, 90v; *CzechRozm* 206; *SkarJedn* 273; *SkarŻyw* 36 [3 r.], 173, 294; *LatHar* 17, 111 [2 r.], 114, 131, 133 (18); Y tenći grzech/ Ian ś. w liście fwoim zowie grzechem áż do śmierci *WujNT* 51, 21 marg, 27, 30, 39, 43 (33); *WysKaz* 15 [4 r.], 16, 17 [2 r.], 18, 19 [3 r.] (23); *SkarKaz* 158a, 313a, 350a, 577a, Oood; *CzahTr* L4v; *SkarKazSej* 686b, 687a, 698a. Cf »siedm śmiertelnych grzechow«.

»grzech świata« = *peccatum mundi PolAnt, Vulg* [szyk 71 : 6] (77): *PowUrb* +4; *OpecŻyw* 19v, 161v, 184v, 185v; *PatKaz III* 89; *SeklWyzn* c4; *MurzHist* D4, F2v; *MurzNT* *Ioann* 1/29; *KromRozm II* t; *KromRozm III* E6; Przycziny iż ieft vćiśnion wgniewye Páńskim od frogości niezliczonych grzechow á wymyřłow fwiátá te⁸⁰ *LubPs* L2 marg, L; *KrowObr* 51, 68, 68v, 69v, 155 (12); *Leop* *Ioann* 1/29; *RejPos* 9, 12, 117v marg, 210, 211; *RejPosWiecz*³ 98; *KuczbKat* 200; O tym wąpćić namniey nie potrzebá/ że ofiárá P. Chriřtuřłowá ieft zařługą y wypłácenim zá grzechy wfzytkiego fwiátá *WujJud*

230, 232; *RejPosWstaw* 22 [2 r.]; *CzechRozm* 14v, 210, 223, 228v; *KarnNap* E2v, E3v; *SkarŻyw* 112; *CzechEp* 303, 317, 366; *ReszHoz* 122; *WerGość* 259; *ArtKanc* L8v; *LatHar* 81, 86, 102 [3 r.], 132, 146 (16); *WujNT* 287, *Ioann* 1/29, s. 303 *marg*, 537, 697 (3); *WysKaz* 26; *SkarKaz* 515b.

»grzech terazniejszy« (1): przeżłte grzechy odpuscił/ terażniejszych popráwił/ przyżłtych vchowál *LatHar* 489.

»uczes(t)nik, ucześnictwo grzechu« = *particeps delicti Vulg* [szyk 7 : 2] (8 : 1): vćiekay łtego Babilonu o nadáley/ ábyś niebył vtześnikiem grzechow ich *KrowObr* 194, 242; *Leop Apoc* 18/4; Aaroná karał Moyżefz o vćeśnictwo grzechu. *SkarŻyw* 491 *mury*, 35, 168; *WujNT Apoc* 18/4; *SkarKaz* 4a, 610a.

»grzech uczynkowy« [szyk 7 : 1] (8): *WróbŻółt* K6; Grzech vczinkowy ieft wfelka żądza/ mowa/ albo vczinek przeciw prikazaniu Bożemu *SeklKat* Q4, Q4; *LatHar* 477, 548; *WysKaz* 26, 27, 31.

»grzech umyslny« (1): Grzech vmyślny y ze złości. *WujNT* Yyyyy4.

»grzech ust, ustny« = *peccatum oris PolAnt* (3 : 1): Thać pycha była przyczyną obłężenia ich/ a grzech vft ich przykryie ie. *WróbŻółt* 139/10, łf7; *LubPs* O4v; *BibRadz Ps* 58/13.

»wiadomy grzech« (1): Acz mu tu nic nie przyczyta czymby łie miał mścić nád nim tey krzywdy fwoiey/ ále iż mu przyczyta grzech/ á iefzcze nie ledá grzech/ ále wiadomy á vporny grzech. *RejPos* 333.

»grzech wieczny« = *aeternum delictum Vulg* [szyk 4 : 1] (5): Iż koniec á zapłátá grzechu wiecznego śmierć ieft *RejPos* 261; *WujNT Mar* 3/29, s. 136 [3 r.].

»wielki (jest) grzech; wielkość grzechu« = *multitudo peccatorum Vulg*, *PolAnt*; *magnum peccatum Vulg*; *magnum delictum PolAnt*; *grande piaculum Mącz*; *facinus*, *flagitium*, *maleficium*, *nefas*, *scelus Cn* [szyk 119 : 16] (98 : 37): *BierRaj* 22; Wielki mu łie to grzech widział/ Iż przyiaćielá zdradzić chciał. *BierEz* Qv, L4v; *OpecŻyw* 90v, 131; *WróbŻółt* aa3; *RejPs* 76v; *SeklWyzn* d2; *SeklKat* X; *KromRozm* I Hv; *MurzHist* E4v, Fv [2 r.], F2, G3v, K3, Lv; *GliczKsiąż* D7v; *LubPs* E3v, K3 [2 r.], K4, L4 *marg*, T, X3v *marg*; *SeklPieś* 31; *KrowObr* 49v, 78v, 137v; á nie mow/ miłofierdzie Pánłkie ieftł wielkie/ á łmiłue łie nád wielkością grzechow moich. *Leop Eccli* 5/6, QQqq5, *Ioann* 19/11, 1.*Petr* 4/8; *BibRadz* *6v, I 63d *marg*, 2.*Par* 28/13, I 273v, 278d *marg* (8); *OrzRozm* P4v *marg*; *BielKron* 34v, 35, 83v, 93, 160v (9); *Mącz* 301c; *OrzQuin* O4, Z2v; A któryż ieft więtfzy grzech v Páná tego iedno wżgárdzenie łłowá iego łwiętego *RejAp* 59, 114; *GórńDworz* Dd3; *RejPos* 101 *marg*; *KuczbKat* 155, 325, 330; *RejZwierc* 160v; *WujJud* 92v, 108, 234; *BudBib* 3.*Esdr* 8/74; *CzechRozm* 88v, 94 [2 r.]; *KarnNap* D, F; *SkarJedn* 112, 132, 137, 161, 257, 346; *SkarŻyw* 29, 32, 59, 80 [3 r.], 82 [3 r.] (27); *ReszHoz* 122; *ArtKanc* F10, L12v, N7v; ále o mężoboyftwo zówždy gárdłem karzą/ gdyż to ieft dáleko więtfzy grzech zábić/ nišli vkrásć *GórńRozm* E3v; *LatHar* 129, 206, 213, 734; *KołakSzczęśl* C; *WujNT* 93, 232, *Ioann* 19/11, s. 430, 493 (11); *PowodPr* 17 *marg*; *SkarKaz*)(2v, 3a, 313a, 314b [2 r.], 315b, 384b; *SkarKazSej* 695a, 700b *marg*.

»wina grzechu« (1): Pyerua regula łzwyátolfczy yeft grzechom fyą uyarouacz bo zlofcz uyny grzechu/ przeczyuya fyą blogoflauyenftwu łzwyátolfczy *PatKaz III* 141.

»własny grzech« (4): *KrowObr* 59, 169; tedy w ten czás ma do chrztu dopiro przychodzić: á dla łwych włáfnych grzechów chrzeft przyiać *BiałKat* 253v; *CzechRozm* 228v.

»wolny (a. wolen) od grzechu, grzechu« = *iustificatus a peccato Vulg* [szyk 10 : 9] (18 : 1): Modlitwa ołobliwa káiącego łie á pokutuiącego człowieká/ który prośi áby go Pan wolnym od grzechow wczynił. *Leop Ps* 129 *arg*; *BielKron* 215; *RejPosWiecz*² 91v; *WujJud* 96, 207; *WujJudConf* 94v, 95; przeto grzechu wolnymi nie łą *CzechRozm* 171v, 92; *KarnNap* A4v, C4v, Fv; *SkarŻyw* 391, 429; *LatHar* 28, 102; *WujNT Rom* 6/7; *SkarKaz* 488b, 577a.

»wrodzony (a. przyrodzony) grzech« [szyk 2 : 1] (3): Abowiem ktożkolwyek/ á yákożkolwyek śwýęty/ vczony y mądry był álbo yełt/ yednák człowyek yełt álbo był/ á nyeumyeyętnołci y omyłnołci/ która z przyrodzonego grzechu ná włýfłtek rodzay ludzki przyłżłá poddan. *KromRozm II* p4; *GórnDworz* Ff2; *SkarKaz* 514b.

»wszetczny grzech; wszetczność grzechu« [szyk 2 : 1] (2 : 1): Nych nigdy Pan nye zápomni złołci oycow yego/ A nye zgładza z mátki yego grzechu włfetcznego *LubPs* Zv, ddv; *RejPos* 234v.

»grzech (jest, bywa) wykonany« = *peccatum consummatum Vulg* [szyk 4 : 1] (5): á grzech wykonány/ rodzi śmierć. *WujNT Iac* 1/15, s. 787; *WysKaz* 17 [3 r.].

»grzechem, pod grzech, pod grzechem zaprzędany« = *venundatus sub peccato Vulg* [szyk 2 : 1] (1 : 1 : 1): O Iudáłfu przekłęty/ ij s kąd ci takowá okrutnołtz/ ijżes za tako malé myto przedál miłtrza twęgo/ który cie przyłfłedł wykupowatz/ grzēchy zaprzędanego *OpecŻyw* 85; *CzechRozm* 30v; *WujNT Rom* 7/14.

»grzech zazdrołci« (1): ále to telko ia powiem/ czym bych łiebie z grzechu zazdrołci oczýłcił *GórnDworz* Eev.

»grzech żądliwołci« (1): gdyby złoto było tákowey náтуры/ iżby go brał człowiek kthemu/ był by karan z grzechu żądliwołci. *HistAl* K5.

Zestawienia: »dziewięć grzechow cudzych« (2): Dziewięć grzechow cudzych/ to iełt/ ktore drugim też/ okrom tego co ie pełni/ bywáią przyczýtáne *LatHar* +++2; *SarnStat* 714.

»sied(e)m, siedmioraki grzech(ow) (główny(ch))« (7 : 1): *RejKup* i3v; Kárákteer moy iełtci táki/ Siedmi grzechow łą w nim znáki *BielKom* D2; *LatHar* +++2, 129 *marg*, 158, 509; *WujNT* 866 [2 r.].

»siedm śmiert(el)nych grzechow« [szyk 3 : 1] (4): Septem vitia capitalia. Syben todtfunde. Syedm łmyertnych grzechow. *Murm* [207]; *RejZwierc* B2v, 157, 231v.

Szeregi: »grzech a (i) bálwochwalstwo« [szyk 5 : 1] (6): *LubPs* Sv *marg*; O przyłżłey nędzy ludu Żydowłkiego/ prze grzechy y bálwochwálłtwá ich *Leop Ier* 16 *arg*; *RejAp* 27; *SkarŻyw* 79, 489; *SkarKaz* 116b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»grzech i bezzakonność« (1): zakon [...] ná łercách náłzych nápiłál/ y mocnie á z miłłółci łynowłkiey pełnić go nam dał. ábyłmy grzechy y bezzakonnołci náłze porzućiwłzy/ wolá Bozká iego y práwá śwýęte iego wykonywáli *SkarKaz* 119b.

»grzech i (a, ale i) bluźnierstwo« = *peccatum et blasphemia PolAnt, Vulg* (5): *OrzQuin* Z3v; Włfelki grzech y bluznierłtwo odpufzczono będzie ludziom/ łecz bluznierłtwo (ná) Duchá nie *BudNT Matth* 12/31, *Mar* 3/38; *WujNT Matth* 12/31; *SarnStat* 710. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.].

»grzech i cielesność« (1): Tám gdzie Pan Bog rołkáuie gotowánie do pożywánia báránká/ wymiátáć z domu kwás mułsiano: To iełt śwýęckie y ćielełne żądze/ ktoremi łię náłzáz/ iáko

dzień z ciąłtem/ z iednego lądámowego grzechu zákwaśiła/ iż wśzytká grzechem y ćieleśnością śmierdzi. *SkarKaz* 84b.

»(nie, jako) cnota, (a, ale, tak) grzech« [szyk 5 : 3] (8): Bo tznoty/ a grzechy łtátz łpolem niemoga w łertzu czyłtem *OpecŻyw* 37, 54; *KrowObr* 152; *KochSat* B4; *HistRzym* 50v; *KuczbKat* 425; *SkarŻyw* 29; *LatHar* 630.

»(nieczysty) grzech albo (i, a) cudzołóstwo« = *adulterium et delictum Vulg* [szyk 3 : 2] (5): Ciężkie á frogie karanie przepuścza pan Bog dla czudzolołstwa/ á ćielełnich nieczłłtich grzechow. *SeklKat* K4; *KromRozm I Cv* [2 r.]; *LibMal* 1554/193; *WujNT* 2.*Petr* 2/14. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»czysty, (i) przez grzechu« (2): yam yuśch w przełrzeniu bołkym uybrana bycz naczylthśza przełz grzechu *PatKaz II* 36, 67.

»grzech i (albo) dobry uczynek« [szyk 2 : 1] (3): Dobre vczinki tey modlitwi ktore łą albo grzechy/ czitay wyklad dziełłtego członku wiari wtich kxiłłkach. *SeklKat* T, H3v; *WujNT* 1.*Tim* 5 arg.

»kacerstwo i (abo) grzech« [szyk 3 : 2] (5): Tákże łię z Cárogrockimi Cefarzmi łtáło zá ich grzechy y kacerłtwá rozdzielił Pan Bog páńłtwo *SkarJedn* 208; *SkarŻyw* 82, 312; *LatHar* 567; *WujNT* 828.

»grzech i krzywda« (2): Ták tá Bábylonia/ od wieká záwłże miotłá Bożá iełt/ którą prze grzechy y prze krzywdę łwá/ vłtáwicznie Bóg łiełł nieprzyáćiele łwe Zydy *OrzQuin* Z3v; *SkarKaz* 348a.

»grzech i (a, ani) mierz(i)ączka (a. omierzenie)« (5): A przetołz gdy pocżála łyá wzyuoczye łzwyátey anny nyedotknał łyá yey grzech zadny {any myerzączka} *PatKaz II* 66, 68 [2 r.], 79v; *RejAp* 83v.

»grzech, (i, a) niecnota« = *peccatum atque scelus Vulg* [szyk 3 : 1] (4): Abowiem Pan Bog łwięty/ y mocny zawłłnik iełth: á nie przepuścł niecnotam y grzechom wáłłym. *Leop Ios* 24/19; *Morbi animi*, Grzechy/ niecnoty/ też troskanie. *Mącz* 231d; *GórnDworz* Ee8; *SkarKazSej* 688a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»grzech, (a, to jest) nieczystość (a. nieczystota)« [szyk 2 : 1] (3): á że thełz y lud Iudłki przywioldł w grzech á nieczyłtoty łwe [*in immunditiis suis*]/ dla tego tho mowi Pan Bog łfráelłki *Leop* 4.*Reg* 21/11; *BielKron* 36v; *SkarŻyw* 68. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

»grzech i niedbalstwo (a. niedbałość)« (2): Rołpomniż ná mię á weyżrzył/ á nie karz mię według grzechow y niedbałłłci moich [*ne me ulciscaris ob peccata mea et ignorancias meas*] *BibRadz Tob* 3/3; *SkarKaz*)(3v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»grzech i niedostatek« [szyk 3 : 2] (5): tak yego zmyłkczyła yłch wśzytky grzechy y nyedotathky na łyá przyyłł *PatKaz III* I30v; *LubPs* P6v marg; *WujJudConf* 102 [2 r.]; *LatHar* 156. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»(nie) grzech, (a, ale, i) niedowiarstwo (a. niewiara)« [szyk 6 : 3] (9): *RejKup* p5v; *LibMal* 1554/188v; *RejAp* 172v; A tho łie wśzytko dzieie/ iż grzech á niedowiarłtwo záłłepi oczy ich *RejPos* 3, 29, 85v [2 r.], 110v, 113v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»grzech a nieposłuszeństwo« (3): Thá byłá napřednieyłza przyczyná/ iáko y dziś iełt/ y bęđzye áż do łkończenia łwiatá/ grzech á niepołłuszeńłtwo. *RejPos* 100v, 138, 344.

»nieprawość, (i, a) grzech« = *iniquitas et peccatum Vulg*, *PolAnt*; *iniustitia et peccatum PolAnt* [szyk 24 : 19] (43): A ći ktorzy czynią grzechy y nieprawość/ łą nieprzyáćioły łwey dułły. *Leop Tob* 12/10,

Ps 40/4, *Ier* 16/10, 22/18, 50/20, *Ez* 33/10 (9); *BibRadz Iob* 13/23, *Ier* 16/18, 50/20, *Hebr* 8/12; *GrzegŚm* A3v; *KuczbKat* 420; *WujJudConf* 83; *RejPosWstaw* [21³]v, 22v; *BudBib Ier* 36/3, *Os* 8/13, 9/9, *Mich* 7/19; *BiałKaz* A4v, M4; *BudNT Rom* 4/7, *1.Ioann* 3/4; *CzechRozm* 219v; *ArtKanc* L8v; *LatHar* 38, 92, 142, 160, 164 [3 r.] (10); *WujNT Rom* 4/7, s. 702, *Hebr* 8/12, 10/17, *1.Ioann* 3/4. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»grzech, (i) niesprawiedliwość« (3): *ArtKanc* Mv; Naprzednieyfzy grzech ielt/ y przenaifrozłza niełpráwiedliwość tego kroleftwá: zblużnienie P. Bogá Chrześcijánłkiego *SkarKazSej* 703a, 705b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»grzech i (nie)wstyd« [szyk 1 : 1] (2): y wiele rzeczy przeciw Bogu czynili/ ktore wftyd y grzech broni piłác ábo mowić. *BielKron* 251 v; *SkarJedn* 112.

»niezbożność i grzech« (1): domysłác fię może/ iákie niezbożności y grzechy po wftytkiey koronie pánuia. *SkarKazSej* 705b. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»(o)błád, (a, i, albo, takież) grzech« [szyk 10 : 7] (17): *GliczKsiqż* K7v; *LubPs* cc3v; *BielKron* 176v, 202v; *Mqcz* 108b; *RejAp* 186; *GórnDworz* Ff3; *BiałKat* 363v; *ArtKanc* K3v, O16v, S4v; Erratum – Błád, Grzech. *Calep* 372b; *LatHar* 567, 663, 674; *WujNT* 527; *SkarKaz* 279a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»grzech i obraza (a. obrażenie)« (2): *RejPos* 234; A gdy do tego ieltczze przyftąpiły grzechy y obrázy nieznofne/ niedziw práwie iż P. Bog plág fwoich do ofłátniego wynifzczenia dobywa. *PowodPr* 27.

»grzech i (to jest, ani) odszczepieństwo« [szyk 2 : 1] (3): Ná tey opoce zbuduię/ mowi/ Kościół/ ktorego vliczki Piekielne/ to ielt żadne odłzczepieńftwá/ áni grzechy nieprzemogá. *WujJud* 120v; *SkarJedn* 5, 401. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»grzech i plugastwo« (2): áby pátrząc ná fwą fzkáradość/ ná čás w grzechách y w plugáftwie ftrawiony/ wielkość miłofierdzia Bożego vználi *ReszList* 157; *WujNT* 817. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»grzech, (albo, i) pokusa« [szyk 7 : 1] (8): Ielt ieltczze y trzeći fpołob fpowiedzi w Kościele Chrześciánłkim [...] bárzo pożyteczny dla tych/ ktorzy funnienie máiac zwiázane grzechem/ álbo pokufámi fzátánłkimi vplećieni będąc/ niemogá łobie rádźić fámi *WujJudConf* 84; *KarnNap* E, E3; *LatHar* 237, 460, 470, 601, 614. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»grzech i (a) poządliwość (a. żádość, a. żádza)« (4): Ale nieftoćie brát/ tho ielt człowiek gwałći fiołtrę/ to ielt dułżę grzechy/ á żádośćiami *HistRzym* [39]v; *LatHar* 270; *WujNT Rom* 6 arg, s. 543. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»grzech a (i) przekłęcie (a, przekłętwo)« (3): Zdeymiełz s fiebye grzech á przekłęcie/ á włóżyłz ná fię pociechę y wieczne błogofłáwieńftwo *RejPos* 326, 12, 87v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»przewinienie, (i) grzech« [szyk 2 : 1] (3): Acż nye baczę przyczyny przewinyenya fwego/ Y grzechu bych obráził cyebye Páná mego. *LubPs* O4; *LatHar* 17, 578.

»grzech i przewrotność« (1): Tám grzech y fwą przewrotność w łobie wychwaláią *KołakSzczęł* A4.

»grzech i (a) sprośność« [szyk 2 : 2] (4): márníe á frodze zránili ią onemi fprośnościami á grzechy niežnośnemi fwiátá tego *RejPos* 210, 176v; *SkarŻyw* 118; *GrabowSet* Iv. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»grzech i (albo) sromota« [szyk 2 : 2] (4): kto fie czuye nyechay przepusći/ á rozmyfli to foby/ áby fżkoły yáko vbogye fáry wfpomagał/ y owlfem wfpomogł á nye kážíł/ boć fromotá y grzech kážíć/ lepyeyći zbudować *GliczKsiąż* L2; *BielKron* 272v; *CzechEp* 163; *GostGosp* 152. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»grzech a (i) swowoleństwo« [szyk 2 : 2] (4): Yákoż fye to częftokroć/ á nye poyednemu tylko/ ále y mnogim ná raz/ zá przepuśczeniem bożym dla grzechow y fwowoleńftwá ludzkyego [...] przydawało y przydawa *KromRozm III* D8v; *LubPs* ee3v; *RejPos* 181, 337v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»grzech, (a, i, ani) upad(ek)« [szyk 9 : 6] (15): A yedák nye wnet zá vpádem á grzechem przeftawamy być członkami tego kefcyoła [!] *KromRozm III* D2v; *RejAp* 19; *RejPos* 87, 133v, 184, 202v, 266, 322v, 328; O vpadku człowieczym/ o grzechu *WujJud* B5 [*idem*] 63, 137v; *SkarŻyw* 257, 261 marg; *SkarKazSej* 706a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»grzech a (ani, albo) wina« (5): *WróbŻółt* 31/1; Kto by towarzyfzá związał w drodze á w tym by vmárł/ niema grzechu áni winy *BielKron* 465v, 465v [2 r.]; *WysKaz* 22. [Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.]

»grzech i wszeteczeństwo« (1): Iáko Pan záwždy grzech káždy y káżde wfzeteczeńftwo z ofobná pláci. *LubPs* K2v marg.

»(jako, nie) grzech, (i, a, albo, tak, ani) występ(ek) (a. przestępek, a. przestąpienie, a. przestępstwo, a. występność); grzech z występkiem« = *peccatum et delictum Vulg, PolAnt; peccatum et praevaricatio a. iniquitas PolAnt* [szyk 39 :18] (56; 1): *BierRaj* 19; *RejPs* 36v, 223; *RejKup* S, dd2v; *KromRozm II* i3; *GliczKsiąż* I3v; *KrowObr* 124, 125 [2 r.], 125v, 235 [3 r.]; *Leop Eph* 2/1; *BibRadz Lev* 7/37, 2.Par 28/13, *Iob* 13/23, *Ps* 24/7, *Ez* 40/39 (8); *BielKron* 37, 38v, 72v; *Delictum*, [...] Wyftęp/ Grzech. *Mącz* 195a, 225c, d; *GórnDworz* Bb5v; *RejPos* 88, 90, 231, 235v, 337v; *KuczbKat* 360; *RejZwierc* 262, 262v; *BudBib* b4v, *Lev* 6/17, 7/7, 14/13, 4.Reg 12/16 (9); *CzechRozm* 60, 116, 207, 219; *SkarŻyw* 262; *CzechEp* 10; Ześ ciála y krwi twey/ nas vczeńtnikámi Mieć chciał: grzechy náfze gładząc z wyftępkámi *GrabowSet* P4, K3v; *LatHar* 207; *WujNT Eph* 2/1. [Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.]

»zbrodnia i grzech« (1): Więźień fłufźnie o zbrodni y grzechy fwoie poimány/ do fądu fię nie kwápi *SkarKaz* 8a.

»(ni) grzech a (ni) zbytek« (2): Zaden wzgorę nie pátrzy/ w zyemię głowę tłoczy/ Pátrzáiąc ná niey márníych docześnych pożytkow/ Nie máiąc nic ná pieczy ni grzechu ni zbytkow. *RejWiz* 180; *RejPos* 192. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»grzech i zdrada« (1): ktory pochwili żáłował grzechu fwego/ y zdrády nád Pánem fwym *SkarŻyw* 570.

»grzech ani zła wiara« (1): Trzeci towarzyfż ieftci dobry krześciánin ktory nie w grzechách/ áni w złey wierze fpi/ ále w dobrych vcżynkách czuie *HistRzym* 98.

»złoczyństwo i grzech« (1): Ia tobie obiecuię ná imię Pána mego Iezus Chrytufa/ ieśli z całego fercá vwierzyłś á o chrzcíłś fię/ wśzytki złoczyńftwa y grzechy twoie złożyłś/ y odpufzczoneć będą *SkarŻyw* 429.

»grzech (a, i, ani) złość; grzech z złością« = *scelus et peccatum Vulg; iniquitas et peccatum PolAnt* [szyk 29 : 29] (57; 1): *OpecŻyw* 191v; Sołte bog uyedzyl yłz eua przyzuolywłzy łatanouy począc myala y porodycz grzech y złołzcz *PatKaz III* 90v; *HistJóz* E4; *WróbŻołt* 7/17, 58/5, 88/33; Bo gdzye grzech z złością fie łpoi/ Tam fie Czárt nas nic nie boi *BielKom* D4; *GliczKsiąż* N5; *LubPs* A3v, A5v, ddv; *KrowObr* 51v, 137v; *Leop Ps* 50/7, *Is* 58/1; *BibRadz* *6v, *Is* 6/7, *Os* 12/8; *RejAp* 45v, 174; *RejPos* 74, 89, 103, 183, 205v, 212v; *BiałKat* 76; *KuczbKat* 135; *RejZwierc* 261v; *WujJud* 92v, 223; Pod nowym przymierzem grzechy vftác miály y wśzelákíe złości *CzechRozm* 115v; *KarnNap* C4v; á ludu twego krwią drogą twoią odkupionego/ broń od złości y grzechow pogáńłkich. *SkarŻyw* 441, 184, 185, 271, 310, 544; *ArtKanc* K, L7v, Mv, N3v; *GórnRozm* D2; *ZawJeft* 39; *GrabowSet* N3, S; *LatHar* 38, 39; *SkarKaz* 3a, b, 43a, 81b, 82a, 161b; *SkarKazSej* 664b, 675b, 703a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.]

»zły (a. niecnotliwy) uczynek (a. obyczaj), (i, a, albo) grzech« [szyk 14 : 2] (16): *SeklKat* D3, D4, E4, F, G2v (11); *KromRozm I* Hv; Iákoż (marg) Stefan (–) ieft przez oycowłki grech [!] á niecnotliwy včzynek nád brátem včzyniony/ ná łtolec wftąpił *BielKron* 301 v; Prave facta, Złe vczinki/ grzechy. *Mącz* 320a, 301d; *SkarŻyw* 355. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»grzech, (i, a(l)bo, ani) zmaza (a. pomaza)« [szyk 6 : 2] (8): Swouolna to yełth rzecz {y łzmała} kłáłcz w maryey pannye zmazą nyektorą abo grzech *PatKaz I* 14v, 11; *RejWiz* 115v; *BiałKat* 328v; *KuczbKat* 195; *ArtKanc* T12; *LatHar* 466; *SiebRozmyśl* F. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

Wyrażenia przyimkowe: »bez, przez, krom, procz grzechu« (89 : 53 : 8 : 1): gdyłz tedy łlufzalo yzby bog adama {y} yevą anyoly łthworzył napoczątku krom grzechu *PatKaz I* 5, 4, 7, 8v; *PatKaz II* 45, 72; ty znałz iżem przez grzechu przyłzedł/ y inłzem nawracał. *WróbŻołt* 58/5; dayze nam mily panie bez grzechu w rozlicznem pieniu a w roskoffy rozradowac fie łtey łwíętey wielmoznofci twoiey *RejPs* 144v; *KromRozm I* I; *KrowObr* 51v, 210; *RejWiz* 115v; *OrzList* e2; *HistRzym* 53v; *RejPos* 216; *BiałKat* 56 [2 r.]; *WujJud* 26; *RejPosWstaw* [21³]; *KarnNap* C3; *SkarJedn* 112; *SkarŻyw* 324, 440; *ArtKanc* A11v, T12; *GórnRozm* M4v; *GostGosp* 2, 4, 40; *KochCzJan* A2v; *LatHar* 465; *WujNT* 133, 570, *Hebr* 9/28, *Xxxxx*4v; *SkarKaz* 120b [2 r.], 158a; *KlonWor* 59. Cf »być bez grzechu«, »bez grzechu (na)rodzić się«, »(z)nalezion bez grzechu«, »począc (się) bez grzechu«, »umrzeć bez grzechu«, »zachować przez grzechu«, »bez grzechu żyć«, »czysty i przez grzechu«.

»po grzechu« = *niestety* (1): Ale mi fię łda pogrzechu Iż łnac będzie wieczey łmiechu. *RejKup* g3.

»w grzechu« (293): *OpecŻyw* 189v; *PatKaz I* 8; tak marya kłobyie przyuodzy dzywne grzełzne albo łobyie rołpaczayące abo łobyie wgrzechach tełknące *PatKaz III* 126v, 127; *RejKup* d8, ł2v; *MurzNT* 78v; *LubPs* K, T6v marg, V2 [2 r.], X6, bb6v, ee3v; *KrowObr* 153, 234v; *Leop Num* 16/26, *Sap* 3/13, *Eccli* 12/13, 34/31, *Ier* 15/13; Ieden rzeczē/ żebyłcie to złe vczynili/ Byłcie go bez pokuty/ w tych grzechoch zábili. *RejFig* Dd7; *BibRadz* 3.Reg 15/3, 26, *Ps* 67/22, I 371b marg; *OrzQuin* Z2v; *HistRzym* 30, 65v, 98 [2 r.], 99; *RejPos* 129v, 147v marg, 152v, 176v, 205v (8); *KuczbKat* 325; Nie dla tegoć oni łą winni Ciáłá Krytufowego że Pána Krytufá w cieie iego przyimuia/ ále dla

tego/ że naświētŹe Ciāło iego/ w grzechu bez rozłādku/ bez doświadczenia/ bez pokuty przyjmuiā
WujJud 259v, 203; *BudBib Ez* 18/24; *CzechRozm* 206; *KarnNap* B4; *SkarJedn* 345, 346; *SkarŻyw* 4
[2 r.], 50, 79, 82 [2 r.], 99 *marg* (13); *ReszList* 157; Szczęśliwa/ prāwi/ niepłodna y niepokalāna/
ktora nie vznāłā łōżā w grzechu *WerKaz* 293; *ArtKanc* A3, D8v, L8; *ZawJeft* 36; *GrabowSet* Iv, T2;
LatHar 30, 189, 297, 351, 420, 560, 644; *WujNT* 39, 564, 635, 812 *marg*, 817, 838; *WysKaz* 20,
[23], 32 [3 r.]; *PowodPr* 7; *SkarKaz* 158a, 384b, Ooooc; *SkarKazSej* 658b; *SzarzRyt* Bv. Cf »być w
grzechu«, »w grzechu leżeć«, »w grzechu (na)rodzić się«, »(z)nalezion w grzechu«, »(ob)umrzeć w
grzechu«, »w grzechu o(b)ciążon(y)«, »w grzechu począc się«, »pokutujący w grzechu«, »w grzechu
trwać«, »w grzechu upaść«, »(u)zna(wa)ć (się) w grzechu«, »w grzechu zaslepienie«, »w grzechu zejść«,
»w grzechu (z)grzeszyć«, »związany(y) w grzechu«, »w grzechu żyć«.

»za grzech« (625): *BartBydg* 74b; *WróbŻołt* M8v, N2 [2 r.]; *LibLeg* 11/57; tobie to włāwnie naŹ
miły panie przyŹtogi aby opuściwłŹy ŹrogoŹci Źwoie ktorechmy ŹłufŹnie zagrzechy naŹŹe zaŹluzyli raczył
miłofŹciwie przegłādac złofŹci naŹŹych *RejPs* 77v; *SeklWyzn* o4; *SeklKat* Ov, Y2v, Y3v [2 r.]; *RejKup*
g5, h4v; *LibMal* 1554/190v, 191; *MurzHist* F, Q2v; *MurzNT* A4; *KromRozm III* K5v, L3; *LubPs*
D4v *marg*, K3 *marg* [2 r.], Lv, L4v, N4 *marg* (10); *SeklPieŹ* 20; *KrowObr* 69v, 173; Albo co mārnie
ginā albo łamiā Źzyie/ WłŹytko zā grzech/ gdyŹ przed nim nic Źie nie zākryie. *RejWiz* 95v, 133v;
Leop Lev 8/2, 14/17, 22, 24, 28 (15); *BibRadz Lev* 4/8, *Num* 7/40, *Iudic* 10 *arg*, *Is* 53/10, I 376a
marg (8); *BielKron* 37, 38 [2 r.], 38v [3 r.], 40; *RejAp* 5, 31, 31v, 59; *HistRzym* 88v; *RejPos* 64
[3 r.], 67, 85v, 90, 103 (30); *BiałKat* 168v [2 r.]; TymŹe teŹ Źłowem znāczy Źie włŹelkie karānie
ktore zā grzechy/ nie od Kāpłānā vŹtāwione/ āle z naŹzey dobrej woley przyēte/ od nas łāmych
powtarzāiāc cierpimy. *KuczbKat* 220, 200, 220 [2 r.]; *RejZwierc* 55, 57, 131, 139v, 144 (10); *BudBib*
b4v, *Lev* 10/16, *Num* 29/38, 4.Reg 12/16, *Is* 40/2 (8); *BudNT przedm* a3v, 1.Cor 15/3; *CzechRozm*
60, 212, 216, 223; Vczuł niewymownā mēkę: āby tobie Źfolgował/ ā iŹbyŹ ty zā tve grzechy mēki
włŹelākiey proŹen był. *KarnNap* E2v; *SkarJedn* 137, 208; *SkarŻyw* 107, 184, 279, 312, 353 (10);
MWilkhHist I2; *NiemObr* 77, 104; *ReszPrz* 51; A gniew Źwoy Źrogi rācz iuŹ vŹāmowāć: Ktory zā
grzechy Źwe ŹłufŹnie odnoŹŹę/ przepuŹć mi proŹę. *ArtKanc* L12, L12v; *PaprUp* E2; *GrabowSet* O3;
LatHar +8, 112 *marg*, 132, 147, 152 (17); *RybGęŹli* B4v; *SiebRozmyŹl* Ev, E2v, I2v; *WujNT* 243,
1.Cor 15/3, *Gal* 1/4, 1.Petr 3/18; *WysKaz* 28; Nie nowinā to bywāłā Bogu podawāć ŹydowŹki lud
Źwoy w niewolā zā inŹŹe grzechy ich *PowodPr* 30, 30, 69; *SkarKaz* 1b, 157b, 158a [2 r.], 275b, 488b
[2 r.]; *CzahTr* G2v, G4, H3v, I2; *SkarKazSej* 695b, 706b. Cf »doŹyć (u)czynić za grzech«, »(na)płākāć
(się) za grzech«, »(ob)Źāłowāć za grzech«, »oczŹyŹnienie za grzech«, »odkupienie za grzech«, »zapłata za
grzech«, »odpuŹścić za grzech«, »ofiarowāć (się) za grzech«, »(po)kajanie (się) za grzechy«, »pokutowāć
za grzech«, »(po)mŹścić (się) za grzech«, »przepraszać za grzechy«, »za grzech Źādzić«, »(s)karać za
grzech«, »sromāć się za grzech«, »ubłāgać za grzechy«, »westchnāć za grzechy«, »za grzech wŹtydzić
się«, »(wys)powiadać (się) za grzech«, »za grzech zaslepi(a)ć«, »za grzech skaŹony«.

»z grzechem« (18): Y mnieć Źię teŹ to przygodziło/ Niewiem by wiēc z grzechem było *BierEz*
R3v; *BielŻyw* 96; *SeklWyzn* f2v; *KromRozm III* L; *BielKom* Dv, F6v; *LubPs* V4v; Y wierzymy Źtād
włŹytko dobre poymowāć od niego/ porucŹāiāc mu kāŹdā rzecz w iego moc/ nie pythāiāc Źie dwornie
onli Źtworzył muchy/ chrobāctwo/ ŹwirŹetā iādowite/ drapieŹne/ bo tho z grzechem iēŹt. *BielKron*

1v, 2; *RejZwierc* 70, 160v, 268; *SkarJedn* 137; *ZawJeft* 33; Inceste – Sprośnie, z grzechem. *Calep* 519a; *GostGosp* 154; *GrabowSet* N; *WysKaz* 20.

Iron (1): A iuż nápoły grzech ktoby fie nie vpił w dzyeń święty *RejPos* 225v.

W przen (1) : y náczył z poľpolitego ludu ofiárownikow (do) wyłzek/ kto fie mu łpodobał tego święcił/ y był ofiárownikiem wyłzek (*marg*) wł. y był wrzeciży tey grzechem dom Iárowehámow (–). *BudBib* 3.Reg 13/33.

Przen (9) :

a) *Ofiara za grzech* (8) : A wezmie offiárnik krwie (onego) grzechu/ y włoży ná podwoy domu *BudBib* Ez 45/19 I 47b *marg*, 434b *marg*, Ez 45/22; *CzechRozm* 219v, 266; *WujNT* 2.Dor 5/20.

Wyrażenie: »grzech ludzki« (1): o których przeto nápiľano/ że grzechy ludzkie/ to ieľt ofiáry y iáľmużny zá grzechy iedzą *WujJud* 156.

b) *Powód grzechu, nieszczęscia* (1) : ále y iam był roľkazał Grzechu tego nie żywić/ dawno to ná puľczy Wilcy mieli rozdrápác/ y kości nieľzczęľne Po puľtych gorách roznieść. *KochOdpr* D2v.

2. *Wykroczenie przeciw reguľom życia towarzyskiego, społecznego, rozsądku itp.* (12) : Aczći ták pilną y vczóną mowę grzech przerwác/ á wľzákoź zdzierzeć łye nie mogę/ ábym cię tu niepytał *OrzQuin* O3v; Aifz fie to od przodkow naľzich dobrich pokazuije/ ze to nie ieľth grzech przeciwko Decretom nierozmiľnnych Krolow mowic *PaprUp* Lv; bo ľzkodá niemoże bydź więťľza y grzech/ nieczyľtego co śiać. *GostGosp* 102.

Zwroty: »dopuścić się grzechu« (1): ia odpuľczam y temu ktory iuż wyľtąpił/ y temu kto fie ieľzcze dopuścić ma/ ták máľe^{go} grzechu *GórńDworz* E4v.

»na grzech, grzechu nie pomnieć« [*szyk zmienny*] (1 : 1): *HistJóz* E4; Nie wąpię/ iż W. K. M. ná moje grzechy y niedoľkonaľą ná tym wrzędzie ľľużbę pomnieć nie będzieľ *SkarKaz*)(4v.

»wpadać w grzech« (1): Acz baczenia záś godzi fie vżywác kto wpada w grzech tych trzech łtopniów. Naprzód *Imperitia*: druga *Errore*: trzećia *Negligentia*. *SarnStat* 1272.

»wyznawać grzech« (1): on co był nad ľľynkarzmi podtzaľľe rzekł/ wyznawam grzech łwoy *HistJóz* B.

Wyrażenia: »karan za grzech« [*szyk 2 : 1*] (3): ktho w czym wyľtąpi/ á da s ľiebie zły przykľad/ iáko oto pan Boiánowľki/ nie telko zá łwoy grzech ma być karan/ ále y zá grzech drugiego. *GórńDworz* E4v, E4v.

»mały grzech« (1): *GórńDworz* E4v cf »dopuścić się grzechu«.

»grzechu [*naprzeciw komu*] winien« (2): ieľľić go nye przyľwozę a nye wrocę tobyę nýechay będe grzechu winýen na wľfelki tzas na przetziw tobyę *HistJóz* C4v, D3v.

*** *Dubium* (1) : zarodny grzech *BartBydg* 128b.

Synonimy: 1. pomaza, wina, zmaza.

Cf **GRZESZENIE**